

ምዕራፍ ዐ/ራ ሁለት

የቅድስት ድንግል ግርያም

በሰ ቅድስት ድንግል ግርያም በሁሉም ሁሉን ይወቅ መጻፋችን ምክንያት ብዙ ጥያቄ ለሰተነሣ በዚያ የተጻፈውና የተነገረው ሳይነካ እንዳለ ሁኖ፤ በይበልጥ ለመግለጥ፤ ያው ምዕራፍ ከዚህ መጻሕፍም በዚህ ምዕራፍ በሰፊው ይደገማል።

የቅድስት ድንግል ግርያም አዋር ታሪክ፤

የአካላዊን ቃል፡ የእግዚአብሔር ወልድን ሥጋ መልበስ የተናገረ ነቢይ ሁሉ በርዕቱም ሆነ በኢርቱዕ፡ ቅድስት ግርያምን ሳይጠቅስ ያለፈ የለም። ትንቢቱ የሚፈጸምበት ዘመን ሲደርስ በአባቷ ከነገደ ይሁዳ ከዳዊት ከሚሆን ከእያቄም በእናቷ ከነገደ ሌዊ ከቤተ ክህነት ከምትሆን ከሐና በሰለት፡ በቅዱስ ጋብቻ፡ በንጹሕ ፋካቤ ነሐሴ 7:5485 ዓ.ዓ. ተፀንሳ በዚያው ዓመት ግንቦት 1 ተወልዳ፡ በሦስት ዓመት ከሰምንት ወር ከሦስት ቀን ታኅሣሥ 3 ቀን ቤተ መቅደስ ገብታ፡ ከደናግለ እስራኤል ጋራ አምላካን እያገለገሰች ኖረች፤ 15 ዓመት ሲሞላት በሊቀ ካህናቱ ሥልጣን በጌዶ (በተወቅቦ) ለዮሴፍ ታጪች። ታዊታ ሳለ፡ መበሥሩ ቅዱስ ገብርኤል ዜናዌ ትሰብእት፡ ሊቀ መላእክት ከእግዚአብሔር ተልኮ፡ አምላክ ወልደ አምላክ ዓለምን ለግዳን ከእሷ በመንፈስ ቅዱስ ገብር መወለዱን አበሠራት። በብሥራቱ እንደተሰማማችም፡ ቃለ እግዚአብሔር በመንፈስ ቅዱስ ከሥጋዋ ሥጋ ከነፍሷ ነፍስ ነሥቶ፡ ከግሕፀኗ ተዋሕዶ፡ ዘጠኝ ወር ከአምስት ቀን ቆይቶ፡ ፍጹም ሰው ሁኖ ተወለደ። ቅዱስ ገብርኤል መንፈስ ቅዱስ በሳይሽ ሳይ ይመጣል፡ የልዑል ንይልም የጸልልሻል፡ ሲላት፡ ባላት ጊዜ፡ እነሆኝ የእግዚአብሔር ባሪያ እንደ ቃልህ ይሁንልኝ በማለቷ ዓለምን ከገብርናተ ጂያብሎስ ለግዳን ለመድገኔ ዓለም ደልድይ ሁናዋሰች። እግዚአብሔር የሚሠራውን አብዛኛውን ጊዜ በፍቃዱ እንጂ በግድ፡ በንይል አይሠራምና ዓለምን ለግዳን ተባብራለች የሚሉ አሉ። ይህም እውነት ነው። ተወለደም ሔርድስ ሲገለው ሲያሳድደው ምድረ ግብጽ ይዛው ከዮሴፍ ጋር ተሰዳለች፤ ከሰደትም መልስ ከአደራ እባቱ ከዮሴፍ ጋር ሁና እሳድገዋለች። በሚያስተምርበትም ጊዜ ሀገር ላገር ምን ያገኘው ይሆን እያለች ለ3 ዓመት ከ3 ወር ስትንከራተት ኑራለች። ከዐረገ በኋላም ከሐዋርያት ጋራ 15 ዓመት ቆይታ ጥር 21 በ64 ዓመቷ ዐርፋለች። (መ.ቅ.7.217-118፤ ቀጥር፡ 38-47 የታምረ ግርያም መቅድም፤ ታምር ሁለት፤ ግብ1:18-25፤ 2:13-23፤ ሉቃ.1:26-66፤ 2:1-52)

ቅድስት ድንግል ግርያም

ግርያም እምነ ወእሙ በእግዚአን= ግርያም እናታችን የጌታችንም
እናት ወላጊት አምላክ ግርያም፤

ንጽሕት ቅድስት ድንግል ግርያም

እንቶሙ በመላእክት (የመላእክት እንታቸው)

እሞሙ በሰግዕት (የሰግዕት እናታቸው)

በዚህ መገለጫ ቅጽ ደጋግቶ ታላላቅ ጥንታውያን አብያተ
ክርስቲያናት ሁሉ ይሰግጣሉ። አግላጅነቷንም የጻድቃን፣ የሰግዕታትን
አግላጅነት ምላሌነት፣ ተራዳሊነት፣ የቀዱሳን መላእክትን አግላጅነትና
ተራዳሊነት በቅዱሳት መጻሕፍት አበረጅነት የሚቀበሉ ሁሉ፣ አፏም
መትሕተ ፈጣሪ፣ መልዕልተ ፍጡራን ሰለሆነች ወደ ፍቅር ልጁ
ከሚያግልዱን ቅዱሳን የመጀመሪያ ናት ብለን እናምናለን። በኢትዮጵያ
ቤተ ክርስቲያን በእቅድስት ግርያም የሚደረገው አገልግሎት ውዳሴው፣
ቅዳሴው፣ ግሕሴቱ፣ ዝግሬው፣ ተአምሩ በቀጥሮ የሚያሳስተው መልክ
መልኩ፣ ሰዓታቱ፣ ሻረ! ሰንቱ ተቆጥሮ! ይህ ሁሉ ተሰብስቦ ጊዜውን
ያዘውና የሥላሴን አንድነት ሦስትነት መንገድ፣ የወንጌል መሰበኪያ፣
የክርስቶስን ሥራ፣ ተግባር፣ ሰውን ለግዳን ሲል የደረሰበትን ሥቃይ፣
መከራ፣ ሕግም፣ ግሰረጃ ወቅት ጠፋና ሕዝቡ ክርስቶስን ሳያውቅ
ሃይማኖቱን ሳይረዳ በአረጊነት እንደተወለደ በአካባቢው ያለውን ታቦት
ፈጣሪዬ ነው አያለ መሞቱ ያሳዘናቸው እንዳንድ ዐዋቂዎች፣ ሥጉዎች፣
አሳቢዎች፣ ሰለዚህ ከተአምሩም በግዕዝ ለሕዝቡ በግይገባው ቋንቋ
ከሚፈሰው አገልግሎትም ተቀንሶ፣ ወንጌልም በብዙ ሳይሆን በጥቂቱ እንኳ
ትሰበክ ይላሉ እንጂ፣ ግርያም አታግልድምግ ግን ብሎ? ቢልስ ግን
ይቀበለዋል? አሁንም ይህ ታሰቦበት ለወንጌል መሰበኪያ ቦታና ጊዜ
ሕዝቡ ከግይገባው አገልግሎት ተቀንሶ ካልተሰጠ ለከሆነት ወደ ጻፋላቱ
ገቢ የሚጎርፈው ሥላሴ ሰንት ናቸው? መልስ ያካባቢውን ታቦት ቆጥሮ
ይህን ያህል። ግን ፈጠረ? መልስ አሁንም ያካባቢው ቅዱስ ግለት በዚች
ቤተ ክርስቲያን ተከታዮች ተሉ የሚቀር አይመስልም ብለው ወንጌልን
ለሚሰብኩ ከበጽ ሐላውያን ልዩ ልዩ ሰም ከአፅራረ ወንጌል ይሰማቸዋል
እንጂ ግርያምስ በሁሉም ሁሉን ይወቅ ምዕራፍ 24-26 እንደተገለጠው
ግጥም አድርጋ ታግልዳለች፤ ታስታርቃለች።

ጥዕራፍ ዐሥራ ሦስት

አጠቃላይ የቅድስት ድንግል ግርያም መገለጫ፡

የእኛ የጸጋ እናታችንና እመቤታችን ከጌታችንና ከልጅዋ ከኢየሱስ ክርስቶስ ቀጥላ የጻድቃን መሪ፡ የሰግዕት እናት፡ የመላእክት እገት በመሆኗ አግላጃችን፡ የጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ወልደ እግዚአብሔር ሕያው የሥጋ እናቱ ወላዲተ አምላክ፡ መርዓተ እብ፡ ግንደረ መንፈስ ቅዱስ፡ ቅድስት ድንግል ግርያም መትሕተ ፈጣሪ፡ መልዕልተ ፍጡራን ናት። በዚህም መጻሕፍት ሁሉ ይሰግግሱ።

እግዚአብሔር አብ ወዲታል፤ መርጧታል፤ አጽንቷታል፤ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ አንጽቷታል፤ ቀድሷታል፤ አመስግኗታል። በዘረዐ አዳም ከመጣው ከጥንተ አብሰም አንጽቶ የእግዚአብሔር ወልድ ግንደር፡ እናት እንድትሆን አመቻችቶ አብቆቷታል። እግዚአብሔር ወልድ ደግሞ አባቱ እግዚአብሔር እብ በመንፈስ ቅዱስ ያከበረውን ተሰብእት በተለየ አካሉ ለብሶ ሰው ሁኖ ተወልዶ ዓለምን አድናባታል። ስለዚህ ሁሉም ያመስግኗታል።

የሁሉም ሁሉን ይወቅንና የዚህን መጽሐፍ ደራሲ አተረጓጎም ከግዮት በፊት እንባቢ ሁሉ ሉቃ 1:26-55ን መላልሶ እንብቦ እንዲረዳ ይጠቁግል።

በሰድስተኛው ወር መልእኩ ገብርኤል ከእግዚአብሔር ዘንድ ናዝሬት ወደምትባል ወደ ገሊላ ከተማ ከዳዊት ወንን ለሆነው ዮሴፍ ለግባል ሰው ወደ ታጪች ወደ እንዲት ድንግል ተላከ፤ የድንግሊቱም ስም ግርያም ነበረ። መልእኩም ወደእሷ ገብቶ፡ ጸጋ የሞላሽ ሆይ! ደስ ይበልሽ፡ ጌታ ካንቺ ጋራ ነው፡ ከሌቶች ሁሉ መካከል የተባረከሽ ነሽ አላት።

በዚህም እግዚአብሔር እብ ልኮ፡ እዝዞ፡ ቅዱስ ገብርኤል ሲቀ መላእክት ተልኮ፡ ታዝዞ አመስግነዋል። እግዚአብሔር እብ ሥላሴን፡ ቅዱስ ገብርኤል መላእክትን ይወክላሉ። ወዲያውም በምስጋናውና በሰላምታው ተደናግራና ተደናግጣ፡ ይህ እንዴት ያለ ሰላምታ ነው? ብላ አስበች፡ እሱም የግዝተለውን መልሶ ያረጋጋታል፡ ያረጋግጥላታል። ግርያም ሆይ! በእግዚአብሔር ፊት ጸጋን አግኝተሻልና አትፍራ። እነሆም ትፀንሻለሽ፡ ወንድ ልጅም ተውልጃለሽ፡ ለሙንም ኢየሱስ ትይዋለሽ፡ እሱም ታላቅ ይሆናል፡ የልዑል ልጅም ይባላል፡ ጌታ እምላክም የአባቱን የዳዊትን ዙፋን ይሰጠዋል፡ በያዕቆብ ቤትም ላይ ለዘለዓለም ይነግሃል፡ ለመንግሥቱም መጨረሻ የለውም ብሎ፡ ግርያምም መልእኩን ወንድ

አጠቃላይ የቅድስት ድንግል ግርያም መግለጫ

ስለግላውቅ ይህ አንዴት ይሆናል? አሰኝው። መልአኩም መልሶ እንዲህ አላት፡ መንፈስ ቅዱስ በአንች ላይ ይመጣል፤ የልዑል ገደልም ይጸልልሃል፡ በሐዚህ ደግሞ ካንቺ የሚወለደው ቅዱስ የእግዚአብሔር ልጅ ይባላል። በዚህም የሁሉም የሦስቱም ገደል መንፈስ ቅዱስ እንደሚጸልላትና በተለየ አካሉ ደግሞ በላይዋ ላይ መጥቶ ከጥንተ አብሶ ሁሉ እንደ ሚያነጻት ከእሷ የሚወለደው ደግሞ፡ ቅዱስ የእግዚአብሔር ልጅ መባሉን አብሥር፡ የእግዚአብሔር ጸጋ እንደሚላባት፡ ሥሉስ ቅዱስም በገብረት እንዳመሰገናት ነግሮ ተመልሷል።

ቀጥሎም ቁጥር 42 ላይ በኤልሳቤጥም መንፈስ ቅዱስ ሞላባት በታላቅ ድምፅም እንዲህ ብላ ጮሽች፡ አንቺ ከሌቶች መካከል የተባረክሽ ነሽ የማሕፀንነሽ ፍሬም የተባረክ ነው።

በዚህም መንፈስ ቅዱስ ርግጠኛው፡ ዋነኛው አመሰጋኝ፡ ኤልሳቤጥ ግጥም ግራግርን መሆናቸው ነው። በዚህም መንፈስ ቅዱስና ኤልሳቤጥ (ሰው) ተባብረው ግመሰገናቸውን እንረዳለን። ይኸው መንፈስ ቅዱስ ካደረገት በኋላ ራስዋ ግርያም ደግሞ እነሆ! ትውልድ ሁሉ ያመሰግኑኛል (ብፅዕት ይሉኛል) ብላለች። ለግርያም ምስጋና ምኑ ተይዞ በሽ! በሽ! ነው፤ ህልውና ሁሉ ያመሰግናታል፡ ያወድሳታል፡ ከሥላሴ ጀምሮ መሳላክትም ሰውም እንደሚያመሰግናት በዚህ እንረዳለን። ይህን የተረዳ፡ ከተረዳ ቅንፃት ዐይኑን ካልጨፈነው፡ ምቀኝነት ገሊናውን ካላወረው በቀር ለግርያም ምስጋና አይገባትም አይልም።

በአባቶቻችን ለግርያም የታዘዘው ምስጋና ከአምስት አንድ ነው (አምሾ) በዚህም የዘወትር ጸሎታችንን ንስግድ ለመንግሥተ አብንና ስብሐት ስአብን ግስተዋል ይበቃል፤ ስሦስቱ ሥላሴ ሦስት፡ ለግርያምን አንድ ስመስቀለ ኢየሱስ አንድ። ከአምስት አንድ ይሉሃል ይህ ነው። ይህም ምስጋናም ሆነ የጸጋ ስጊድ ከሥላሴ ጋራ እኩል መካፈሏን ያሳያል። ከዚህ በላይ የሚሰጣት ግን ሥላሴን ከግርያም ያሳገላል።

በአኛ ቤተ ክርስቲያን ግን በጣም በዛና ወንጌል አንዳትበብክ ከለከለ፡ ብዙ ካህናትም ከአገልግሎትና ከተረት፤ ከመጽሐፈ ባልቲት በቀር ከመጽሐፍትና ከምስጢረ ሃይማኖት ምንም እንዳያውቁ አስተዋፅኦ አደረገ። በሰዓታቱ፡ በማሕሌቱ፡ በዚያኑ በቅዳሴው ሁሉ እሷ ናት፡ ወንጌልን እናንብብ፡ ሃይማኖት እንሰበክ፡ በሰምስጢረ ሥላሴ ለሕዝቡ በጥቂቱ እንግለጥላት፡ በሰ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ትንሽ እንናገር የተባሰ

አንድ አረኛ፡ አንድ መገጋ

እንደ ሆነ ታምሯ ሳሰች ይባልና የወንጌሉ ነገር ይረሳል። ወንጌልን እናስተምር፡ ኢየሱስን እንስበክ ብሎ አንዱ የኔ ቢጤ ችክ ያለ እንደሆነ እንጤ ነህ መሰል ዝም በል ሲባል፡ ተከታዩ ክርን እንደሆነ ይታየውና ዊዊ ይላል። ስለዚህ የኛ ቀላውስት ከተአምረ ግርያም ውጭ በግሕሌት በኪዳን በስዓታት ተወጥረው ስለተያዙ ይህን የጠቀሰነውን ከያዙ ስለሃይማኖት ባያውቁ አይፈረድባቸውም። መልሳቸውንም ከቅዱሳት መጻሕፍት ጋራ የግያስግግው፤ እርስበርሳቸውም የጊያበጣብጣቸው ገድላገድሉ፡ ተአምረ ግርያሙ፡ መጽሐፈ ባልቴቱ ነው። ከቅዱሳት መጻሕፍት ትንሽ ግንበብ የጀመሩበት ቅዱሳን ሁነው እንደሚያድሩ ይታመናል። የኛ የግርያም ወዳጆች፤ ግርያም በሥላሴ ላይ መፈንቅለ መንግሥት ያደረገች አስመስበው፡ ሥላሴን፤ እብ፡ ወልድን፡ መንፈስ ቅዱስን ተትው ቅዱሳት መጻሕፍት እንዳይነበቡ ዋናው የቤተ ክርስቲያን መሥራች ኢየሱስ ክርስቶስ፡ መድኃኔ ዓለም እንዳይበክ ግድረጋቸው ነው እንጂ አንድ እምስተኛ ምስጋናስ ይገባታል። እንዴታ! እንዴት ሁኖ ነው አንድ እምስተኛ (አምሽ) መሆኑ? በግሉ፡ በእብ፡ በወልድ፡ በመንፈስ ቅዱስ (በአጠቃላይም ለሰመ እግዚአብሔር) በዕፅ መስቀል አጠቃላይነት (ስም) ጌታ በዚህ ዓለም ከተቀበለው ጸዋትወ መከራና ለእኔ አሁንም እንደገና።

ሰጊድም፤ በቦታው እንደምናየው፤ የጸጋ ሰጊድም እምሾ ይገባታል። ምስጋና እንደሚገባትና እንደምትመሰገን በትንቢትም ተነግሯል። ወትቀውም ንግሥት በየግንክ፤ በአልባሰ ወርቅ ፀዕጽፍት ወሎብርት፤ (በወርቅ ልብስ ተሸፋፍናና ተጎናጽፋ ንግሥት በቀኝህ ትቆግሰች) ወይዘክሩ ስመኪ በኩሉ ትውልደ ትውልድ (ትውልድ ሁሉ በምሽን ያስታውሳሉ።) ስለዚህ አሕዛብ ሁሉ በምሽን ያስታውሳሉ፡ ስለዚህ አሕዛብ ሁሉ ይገዙልሻል፡ ያገለገሉላ (መዝ.44:9፤16-17) ብሏልና።

ፖሪፍ ሀሥራ ክራት

ድንግል ናት፤

ከመፅሐፍ በፊት ከመፅሐፍ በኋላ፤ ከመውለድ በፊት፤ ከመውለድ በኋላ ሁል ጊዜም ድንግል ናት። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከዚህ በፊት እንዳየነው የመጣበት ዓላማ እንዴት ትንቢትን ሁሉ መፈጸም ነው።

በዚህም የሚከተሉትን ጥቅሶች እነሆ!

1. በበዚህ ጌታ እራሱ ምልክት ይሰጣችኋል፡ እነሆ! ድንግል ትፀንሳለች፤ ወንድ ልጅም ትወልዳለች፤ በሙንም ፀግኑኤል ብላ ትጠራዋለች (ኢሳ.7.14) አዎ! በድንግልናስ እንደ ትንቢቱ ወልዳለች፤ ግን ከወለደች በኋላ ተፈትሐ ግህፀን ይኖርባት ይሆናል ለሚል ተጠራጣሪ ደግሞ የሚከተለው ጥቅስ የሰጠዋል፤

2. ወደምሥራቅም ወደሚመለከተው ወደ መቅደሱ በር እወጣች፤ ተዘግቶም ነበር። እግዚአብሔርም ይህ በር ተዘግቶ ይኖራል እንጂ ሰውም አይገባበትም፤ የእስራኤል አምላክ እግዚአብሔር ገብቶበታልና ተዘግቶ ይኖራል (ሕዝ.44:1) መጽሐፍ ቅዱስን ተቀብለናል፡ የእግዚአብሔርን ቃል እናምናለን የሚል ሁሉ በግርያም ድንግልና ግመን አለበት። ለምን ቢሉ ለነብዩ በነብዩ ይህ በር ለዘለዓለም ተዘግቶ ይኖራል ያለ እራሱ እግዚአብሔር አብ ሰለሆነ። እግዚአብሔር ደግሞ እይዋሽም። በበዚህ ግርያም የየሴፍ ምሽት ነበረች፤ ሌሎች ልጆች ነበሯት የሚሉ ሁሉ ያሳነበቡ፣ ወይም ውሸታዎች ናቸው።

3. እገቱ መሸራት የተቀሰፈ ገነት (ተጋን) የተዘጋ ምንጭ፤ (የታተመ ነቅፅ) (መሐ.4:12) ይህም መግቢያ የሌለው ተጋን፡ እፍ የሌለው ምንጭ በግለቱ ዘለዓለግዊ ድንግልነቱን ያሳያል። በሐዲስም ይህ ትንቢት እንዴት እንደ ተፈጸመ የሚከተሉትን ያነፃፃራል፤

4. (ሚቴ.1:18፤ ሉቃ.1:26-46)

5. ይህንም ሲናገር ከሕዝቡ እንዲት ድምፅዋን ከፍ አድርጋ የተሸከመችህ ግሕፀንና የጠባሃቸው ጡቶቷ ብፁዓን ናቸው አለችው (ሉቃ.11:27)

በዚህም ራስዋ ትውልድ ሁሉ ብፅዕነት ይሉኛል ያለችው ተጀመረ። ድንግልነቱን፡ መመሰገኗን፤ ምንነቷን ካየን እግላጅነቷን ደግሞ በሁሉም ሁሉን ይወቅና በዚህ መጽሐፍ ባግላጅ ምዕራፎች ግንኙዘብ እንችላለን። ከዚህ ቀጥለን ግን ስለ ጥንተ አብሶ እንይ።

ምዕራፍ ዐሥራ አምስት

ከጥንተ አብሶ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

ስለ ጥንተ አብሶ የተነገረው ሁሉ ከዚህ በታች በዘገባ መልክ ተጽፏል። ጥንተ አብሶ ግለት አዳም በመበደሉ ምክንያት ፈጣሪው አግዚአብሔር ረገምታል። ይህ ርገማንም እስከ ክርስቶስ በመስቀል ላይ ሞት ድረስ፣ በጠቅላላ በዓለም ላይ ነበር ከመስቀልም በኋላ እያንዳንዱ በጥምቀት ካላሰወደው በፍጥረት ሁሉ ላይ ይኖራል። እሁንም እስ ግለት ነው። በዚህ ሐላብ የዓለም አብያተ ክርስቲያናት ከሁለት ይከፈላሉ፡

1. የሮም ቤተ ክርስቲያን ከነተከታዮችዋ ከ1949 ዓ.ም. ወዲህ ጥንተ አብሶ የለባትም ትላለች።

2. ከግሪክ ጀምሮ እርቶዳክሳውያን አብያተ ክርስቲያናትና ሊቃውንት በሙሉ። ደራሲውም ምንም ለግንም ሳወገን ስለግርያም ጥንተ አብሶ ያገኘውን ግሰረጃ እውነትን ለግወቅ ለጊፈልግ ከዚህ ቀጥሎ ጽፎ መርጦ መከተል ያንባቢ ፈንታ መሆኑን ገልጦ አልፏል። እንጂ፣ በዘገባው የራሱን እምነት አልገለጠም።

ነገሩን ሲያስተውሉት እንደኛ ቁጥሮች ግርያምን ያነጻትና ግገደረ መለኮት እንድትሆን ያበቃት ያመቻቻት በእግዚአብሔር አብ ፈቃድና ምርጫ መንፈስ ቅዱስ ነው ያልን እንደሆነ እንደሌላው ጸቂቀ አዳም፣ ተራ ፍጡር ትሆናለች ብለው ነው። የሁለተኛው ቁጥሮች ደግሞ መንፈስ ቅዱስ ከጥንተ አብሶ ካነጻት በኋላ ጌታ ከድንግል የለበሰው ከገጢአት በቀር ፍጹም ሥጋ አዳምን ነው። አምላክ ሰው ሆነ ይላልና ብለው፣ መንፈስ ቅዱስ ነው ያነጻት ይላሉ።

ለዚህ ክርክር ሁለቱም የሚጠቅሱት ከዚህ ቀጥሎ ተጽፏል። ጥንተ አብሶ አልነካትም፣ መንፈስ ቅዱስ አላነጻትም፣ አልቀደላትም ለዚህ ተግባርም አላደራጀትም የሚሉት፣ ወኢረኩስት በምንትኒ እምዘፈጠራ (ከፈጠራት በምንም አልረከሰች) የሚለውን ደራሲው ያልታወቀና እግዚአብሔር ግርያም ነበረት እምቅድመ ዓለም በገሊና አምላክ (እመቤታችን ግርያም ከዓለም በፊት በገሊና አምላክ ነበረች) ነው። ለዚህም ተከራካሪዎች፣ ከፈጠራት እፂ ገጢአት ሠራች ያለ የለም፤ ከአዳም በመወለዱ በዘረዐ አዳም ከሚወርደው ጥንተ አብሶ መንፈስ ቅዱስ አነጻት፤ ጠበቃት ተባለ እንጂ። ሁለተኛው ከዓለም በፊት በገሊና አምላክ ነበረች የተባለው ደግሞ አምላክ ከመፍጠሩ በፊት የሚፈጥረውን አስቀድሞ ስለሚያውቅና ስለሚመርጥ ለግርያም ብቻ መነገሩ እያዋጣም ብለው የሚከተሉትን ጥቅሶች ያቀርባሉ።

ከጥንተ አብሶ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

(ምሳ.16:4፤) እግዚአብሔር ሁሉን ለእራሱ በራሱ ፈጠረ፤ ኃጥእን ደግሞ ለክፉ ቀን።

(ግቲ.20:23) ጽዋዬንስ ትጠጣላችሁ። በቀኝና በግራ መቀመጥ ግን ከአባቴ ዘንድ ለተዘጋጀላቸው ነው እንጂ እኔ የምሰጥ አይደለሁም አላቸው።

(ግቲ.25:34) እናንተ ያባቴ ቡሩካን ኑ ዓለም ከተፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ የተዘጋጀላችሁን መንግሥት ውረሱ።

(ሮሜ.8:28-29) እግዚአብሔርንም ለሚወዱት እንደ ሐሳቡም ለተጠሩት ነገር ሁሉ ለበጎ እንዲደረግ እናውቃለን፤ ልጁ በብዙ ወንድሞች መካከል በኩር ይሆን ዘንድ አስቀድሞ ያወቃቸው የልጁን መልክ እንዲመስሉ፤ አስቀድሞ ደግሞ ወስኗልና አስቀድሞም የወሰናቸውን እነዚህን ደግሞ ጠራቸው፤ የጠራቸውንም እነዚህን ደግሞ አጸደቃቸው፤ ያጸደቃቸውንም እነዚህን ደግሞ አከበራቸው።

(9:10-13) ይህ ብቻ አይደለም፤ ነገር ግን ርብቃ ደግሞ ካንዱ አባታችን ከይሥሐቅ በፀነሰች ጊዜ፤ ልጆቹ ገና ሳይወለዱ በጎ ወይም ከፋ ምንም ሳያደርጉ፤ ከጠራው እንጂ ከሥራ ሳይሆን በምርጫ የሚሆን የእግዚአብሔር ሐሳብ ይጻና ዘንድ ለእርሱ ታላቁ ለታናሹ ይገዛል ተባለላት። ያዕቆብን ወደድሁ ኤሳውን ግን ጠሳሁ ተብሎ አንደ ተጻፈ ነው። (ኤፌ.1:4፤) ዓለም ሳይፈጠር በፊቱ ቅዱሳንና ነውር የሌለበት በፍቅር እንሆን ዘንድ በክርስቶስ መረጠ። (3:11) ይህም በክርስቶስ ኢየሱስ በጌታችን የፈጸመው የዘለዓለም ሐሳብ ነበረ።

እግዚአብሔር ግናቸውንም ፍጡር እምቅድመ ዓለምም ሆነ አሁን ከመፈጠሩም ሆነ ከመወለዱም በፊት ግወቁንና መምረጡን የሚያስረዱ ከዚህ በላይ እንደተጠቀሱት ያሉ ብዙ መረጃዎች በላሉ እመቤታችን እምቅድመ ዓለም በገሊና እምላክ ነበረች የሚለው ከገድላገድል የመጣ ጥቅስ ከጥንተ አብሶ ነጻ አያወጣትም ይላሉ።

በለዚህ የሁሉንም ጥቅስ ያሳንዳች አድልዎ እናቀርባለን። በብሥራት ጊዜ መልአኩ ቅዱስ ገብርኤል ጸጋን የተመላሽ ሆይ! ደስ ይበልሽ ያለውን ይዘው እመቤታችንን ጥንተ አብሶ አልነካትም ከአዳም ጀምሮ በትወርድ በትዋረድ የመጣች ንጹሕ ዘር ናት የሚሉ አሉ። ሌሎች ደግሞ የውዳሴ ግርያምን አንድም ወኢረኩሰት እሞዘፈጠራ =ከፈጠራት አልረከሰችምን ይጠቅሱና ጥንተ አብሶ አልነበረባትም ይላሉ፤ ይህ እንኳ ሁለት ጊዜ ጎመን ጥቅስ ነው፤ መጀመሪያ ባይው አይታወቅም፤ ሁለተኛ

አንድ እረኛ፡ አንድ መንጋ

ጥንተ አብሶ ነበረባትና መንፈስ ቅዱስ ከዚያ አንጻት ግለት በድላ ወይም ንጢአት ሠርታ ነበር ግለት አይደለም፤ ለምን ቢሉ ጥንተ አብሶ በአዳም ሰሕተት ምክንያት በልጅ ልጅ የተላለፈ በደል እንጂ አያንዳንዱ ግለሰብ የሚሠራው ንጢአት ወይም አበላ አይደለምና። (ዐሥራተ ገጣ ትመሀርተ መለኮት ገጽ 96)

ዘለዓለማዊ ድንገልናዊ ምክንያት ቢነገር ከጥንተ አብሶ ገን ነጻ ናት ያለ አንድም ሰለሌለ፤ መልአኩም መንፈስ ቅዱስ በላይሽ ላይ ይመጣል፤ የልዑል ንይልም ይጸልልሃል ብሎ አንደሚያነጻት ተናገረ እንጂ፤ እኔ ወንድ አላውቅም እንዴት ይህንልኛል ስትለው፤ ያለ ጥንተ አብሶ መውለዱን ለመናገር ምቹ ጊዜ ሳለው የመንፈስ ቅዱስን በላይዋ ላይ ግደር ተናገረ ነው ያለፈው። የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት አበውም መንፈስ ቅዱስ እንደነጻት፡ አንዲሁ ሥጋሃ ንድረ ሳዕሊሃ (ሥጋዊን አንጽቶ በላይዋ ላይ አደረ ቅዱስ ያፈድ) ገሊላዊት ሐቀፈተክ፡ ነፍሳ ቀደሰክ፡ ወሥጋሃ አንጸሕክ (ገሊላዊት ታቀፈችህ፡ ነፍሷን ቀደሰህ፡ ሥጋዊን አንጸሕ (መ.ት.ገ. 438.21) እያሉ ለሰሚናገሩና አብዛኞቹ አባቶችም እንደ ዳዊትና ለሎሞን የመሳሰሉት ወንጀለኞች ከዚያውም አመንዝሮች ሰለነበሩ፡ በየት አልፎ ነው እሷ ከጥንተ አብሶ ነጻ የምትሆነው? ይላሉ። ለሁሉም የቅዱሳን መጻሕፍትንና የቅዱሳን አበውን ትምህርት ከዚህ ቀጥለን አቅርበናልና አንባቢ በጥንቃቄ እንዲያነበው አደራ እንላለን።

1. ኢሳ.61:1-3፤ የጌታ የእግዚአብሔር መንፈስ በእኔ ላይ ነው፡ ለድኑኝ የምሥራችን እሰብክ ዘንድ እግዚአብሔር ቀብቶኛልና ልባቸው የተሰበረውን እጠግን ዘንድ፡ ለተግረኩትም ነጻነትን፡ ለታሰሩትም መፈታትን እናገር ዘንድ ልኮኛል። የተወደደችው የእግዚአብሔርን ዓመት አምላካችንም የሚበቀልበትን ቀን እናገር ዘንድ የሚያለቅሉትንም ሁሉ እጽናና ዘንድ፡ እግዚአብሔር ለኩብሩ የተከላቸው የጽድቅ ዛፎች እንዲባሉ ለጽዮን አልቃሾች አደርገላቸው ዘንድ፡ በአመድ ፈንታ አከለልን፡ በለቅሶ ፈንታ የደለታን ዘይት፡ በሐዘንም ፈንታ የምሰጋናን መጎናጸፊያ እሰጣቸው ዘንድ ልኮኛል። ይህን ጥቅስ ጌታም ቃል በቃል ደግሞታል። (ሉቃ.4:18-19) እሱም ትሰብእትን ሲያይ የተነገረ መሆኑን፡ ለሥጋ፡ ለትሰብእት የተነገሩ ቃላት በሚለው ሁሉም ሁሉን ይወቅ በምዕራፍ 4 አሰረድተናል። ነቢዩ ቀብቶ ላከኝ ያለውን ሊቁ መለአኩ ቅዱስ ንብርኤል

ከጥንተ አብሶ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

መንፈስ ቅዱስ ወዳንቺ ይመጣል፡ በአንችም ያድራል ግለት ያነጻሻል ባላት መሠረት እምላክ እንዲፀነስ መንፈስ ቅዱስ በግርያም ላይ ወርዶ ሥጋዋን ባነጻ በመንፈስ ቅዱስ ይተረጎማል። ይህችም የቅባት የግንጸት ትርጓሜ ናት። እምላካዊ ቃል ከሥጋዋ ጋራ እንድ አስኪሆን ድረስ በእርሰዋ (በሥጋ) እድሮ ድል የነሣቻትንና ያረከሰቻትን የአፃምን ሥጋ እንጽቷታልና ብሏል (ግብረ ሕግግት 1.205)

2. ቅዱስ ያፌድም፤

እመቤታችንና የድኅነታችን ምክንያት የሆነችው የእምላክ እናት ግርያም ከአፃም ሥር የተገኘች ናት። ነፍሷን አክብረህ፡ ሥጋዋን እንጽተህ ልጅህን በራሰዋ እንዲያድር አደረግህ (የጥር:21: ዝግረ)

ያግረ ኮከብ በግርያም አደረ

ሥጋዋን እንጽቶ በግርያም አደረ

ርሷን ቀድሶ መለኮቲን ከሥጋዋ ጋራ አዋሐደ (ነሐሴ 15:11ቅ)

3. ያዕቆብ ዘሥሩግም፤

ከአብ የግደሰይ ረጅም ፊትል፡ ሰግይና ምድርን የፈጠረ፡ በፈቃድህ ከሰግይ ወረደህ፡ የድንግል ግሕፀን ወሰነህ፡ የድኅች ልጅ ትንሽ ልጅ ብላቲና አቀፈችህ፡ ነፍሷን አከበርህ፡ ሥጋዋንም አነጻሕ፡ አጸነሃትም በአንተም አልደነገጠችም (መ.ቅ. ቁጥር:21፤ ገጽ:438)

4. ጎርጎርዮስ ዘኑሲስም፤

ቃል በግብረ መንፈስ ቅዱስ ሰው ሆነ የግሰው ትርጓሜም ከሐድያንና መናፍቃን እንደግደሰቡት ለመንፈስ ቅዱስ ሥጋ ኑሮት ወይም የተፈጠረ ሁኖ ሳይሆን፡ መንፈስ ቅዱስ የግርያምን ሥጋ አነጻ፡ ቀደሰ፡ የአብ እካላዊ ቃልንም ለመፀነስ የበቃች አደረጋት እንጂ ብሏል (ሃይ አበ. ገጽ:125፡ ቁጥር:19)

5. አባ ሕርያቆስ ዘብሕንዓም፤

ድንግል ሆይ! በገጢአት ፍትወት የተፀነሽ አይደለም፤ በሕግ በሆነ ሩካቤ ከሐናና ከኢያቱ ም ተወሰድሽ እንጂ (መ.ቅ.1. 217:38)

በሀገራችንና በዘመናችንም ስለ ሃይግናት የጻፉ ሊቃውንትንም እንደግሰተለው አትተዋል፤

6. የቤተ ክህነቱ የሊቃውንት ጉባኤ ሰብሳቢ አስቃ አያሌው ታምሩም በ1953 ዓ.ም. ብርሃንና ሰላም በታተመው በኢትዮጵያ እምነት በሦስቱ ሕግጋት በግሰው መጽሐፋቸው ገጽ 205 ቁጥር 21 ላይ

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

ይልቁንም መርጦ ከገጢአት አንጽቶ (ይህን እንዲያውም በብሔት ላቲና፡ ገጢአት ሠርታ ነበረች ግለትን ያሳያል) በመንፈስ ቅዱስ ቀድሶ፡ ሥጋዋንና ነፍሷን በተዋሐዳት በአመቤታችን ድንግል ግርያም እንሰግዳለን ብሰው ከገጢአት ያነጻት መንፈስ ቅዱስ እንደሆነ ገልጠው ጽፈዋል። ይህን ጽፈው ሲኖሩ፡ አሳቸውን ተከትሰው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ደራሲ አቶ ዐሥራት ገብረ ግርያም ከጥንተ አብሶ ያነጻት መንፈስ ቅዱስ ነው ብሰው ጽፈው ሲሸጡ ጊዜ ቀንተው ጥንተ አብሶ አልነበረባትም እያሉ ገበያ ሰመክልክል ገዝተዋል፤ እውግዘዋል፤ እውጀዋል፤ ስም አጥፍተዋል።

አበቃ አያሌው ታምሩ ቃላትን አነባብረው እንደ ክረምት ነጎድጓድ አከታትለው በሰሚለቁት ብዙ ሰው ሊቅ ኖቸው ይላቸዋል እንጂ ሃይማኖቱን አያውቁትም። በዚህ ምክንያት ብዙው ሰው እሳቸውን አትንካ መላው አግራ ይጣላሃል ብሎኝ ነበር። ግን መላልሼ ነገራቸው የማይመለሱ ሰበሆኑና በሰሕተታቸውም ብዙ ሰው ይዘው ሰበጠፉ፤ ጌታ ፈሪሳውያንን፤ ጳውሎስ በመላ አይሁድን፤ አትናትዮስ አርዮስን፤ የእስክንድርያው ጢዋቲምስ የቁስጥንጥንያው ፓትያርክ መቅደንዮስን፤ የእስክንድርያው ፓትያርክ ቅዱስ ቁርሎስ ንስጥሮስን የቁስጥንጥንያው ፓትያርክ (ሌላም ብዙ መጥቀስ ይቻላል) ዘልፈዋል፤ ገሥጸዋል። አኔም እሳቸውን በመገሠጽ ሳይሆን በሕተታቸውን ለማሳወቅ በለሆነ አንባቢ እንደሚታገሠኝና ይቅርታም እንደሚያደርግልኝ አምናለሁ።

ግንም መናፍቅና ከሐዲ ከገጢአት አነጻት ብሎ አያውቅም። ቅዱሳን አበው ያስተግሩን መንፈስ ቅዱስ ሥጋዋን አነጻት፤ ነፍሷን ቀደሳት ነው እንጂ ከገጢአት አነጻት ያሉት አበቃ አያሌው ታምሩ ብቻ ናቸው። በዚህ ብቻ ቁመው ቢሆን ኑሮግ በጣም ጥሩ ነበር። ግንስ ስምቶኝ፤ ግንስ አርዋኝ በሰው የሚከተሉትን ደግመዋል።

(ወላዲተ አምላክ በኢትዮጵያ በሚለው መጽሐፋቸው ገጽ 27-28) ብዙ ዘመን ካለፈ በኋላ እግዚአብሔር ዓለምን በልጁ ሲዋጅና በክርስቶስ ሁሉ አዲስ እንዲሆን ሲፈቅድ፡ መበሥር መልአክ ገብርኤል ወደ አመቤታችን ወደ ቅድስት ድንግል ግርያም መጥቶ 'መንፈስ ቅዱስ ያድርብኛል፡ የላዑል ገይል ይጸልልኛል፡ ስለዚህ ካንቺ የሚወሰደው ቅዱስ ነው፤ የላዑል እግዚአብሔር ልጅ ይባላል አላት።

በዚህ ቃል የድንግል ሥጋዋም ነፍሷም በመንፈስ ቅዱስ ተቀደሰ፤

ከጥንተ አብላ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

እዲስ ሕይወት አገኘ። እንደዚህ ያለ ዐረፍተ ነገር የሚሰጠው ንጢአት ሠርቶ ለተመለሰ ሰው ነው እንጂ ለዘለዓለም ንጽሕት ለቅድስት ድንግል እመ አምላክ ግርያም አይደለም። በምንም ዐይነት ሕይወቷ እዲስ ሕይወት አገኘ አይባልም።

ይህም ሳይገፋበት ለጥቂት ቀን ከፕሮቴስታንት ቤት ገብተው ያመጡት ዐረፍተ ነገር ነው እንጂ በእኛ እንዲህ የሚል የለም። (ከዚህ በላይ በተጠቀሰው መጽሐፋቸው ገጽ 22) ደግሞ እመቤታችን ቅድስት ድንግል ግርያም ከሰው ዘር ውጭ የሆነች ልዩ ንይል አይደለችም ከዳዊት ከአብርሃም የተወለደች ድንግል ናት ብለው ተራ እድርገዋታል። በእንደ እራሱ ሁለት ምላሴ።

በዚህ መጽሐፍ ገጽ 13 እምነት በኢትዮጵያ በሚለው የመጀመሪያው እንቀጽ የተጻፈውም የሥነ ጽሑፍንም ሆነ የሃይማኖታቸውን የሀገሪቷን ታሪክ ካለግወቃቸው በቀር የሚያሳየው እንደም ነገር የለው። ገጽ 8 ላይም፤ የውጭ ታሪክ ጽሑፊዎች የእስካብን ሀገሮች ሲያስሉ በኖሩበት የልግድ ቅያሰ ተመርተው ኢትዮጵያ ጣዖት ታመልክ ነበር ብለው ጽፈዋል፤ ለሕተት ነው፤ ጥፋት ነው፤ ብለው ጽፈዋል፤ ለሕትና ደፋር ያለታ ንደኛ መቼም የሌላ ሁሉም በትክክል ወንጀል ዐመፀ እንደተባለው በመጀመሪያ ዓለም ሁሉ ከእንዳንድ እንደነ ሔኖክ ካሉ ሰዎች በቀር ጣዖት እምላክ ነበረ። ራሱ አብርሃም ሥርወ ሃይማኖትም አባቱ ታራም ጣዖት ያመልኩ ነበር። በእኛም በእኩሰም፤ በፀደጥ በየሐ ያሉት ሐውልተኛና ጽሑፎች ኢትዮጵያ ጣዖት ታመልክ እንደነበረች ግጥም እድርገው ያስረዳሉ። እውነትን ቢፈልጉ ሊጠይቁ ይችላሉ። ግን መግር አይፈልጉም? ምን ይደረጋል?

ከዚህ የቀረውን ጉድለታቸውን ደግሞ ሊቀ መንበር ሁነው ባበላሹት ሐዲስ ኪዳንና በሁለቱ ባሕርያት እስተያየታቸው በምዕራፍ ሰባት ከዚህ በፊት ተገልጧልና አንባቢው እንዲያስተውለው እደራ ብለን ወደ ያዝነው ርእሰ እንመለሳለን፤ እንመለሰ።

7. መልእክ ብርሃን እድግሱ ጀምበራ ደግሞ መድሉተ እሚን በሚለው ነሐሴ 1:1954 በታተመው መጽሐፋቸው ገጽ 16 ላይ፤ (ሥላሴ) ሦስቱም አካላት በግሕፁን ግርያም እደሩ። ግደራቸውም አብ ለእጽንያ፤ መንፈስ ቅዱስ ለእንጽሐ ወልድ ለሰቢስ ሥጋ ነው። በዚህ ጊዜ መለኮት ርቀቱን ለቆ ሳይገዝፍ፤ ሳይለውጥ፤ ትስብእትም ገዝፍን ለቆ ሳይረቅ፤

አንድ እረኛ፡ አንድ መጋጋ

ሳይለወጥ እንደ ነፍሰና እንደ ሥጋ በተዋሕዶ እንድ አካል፡ አንድ ባሕርይ ሆነ። ወልድ በለቢስ ሥጋ ግሰት ይህ ነው። አብ ለእጽነያ እደረ ግሰትም ሰማይና ምድር የማይወሰኑትን ምሉእ፡ ሰፋሕ፡ ረቂቅ መስኮትን እመቤታችን በጠባብ ግሕፀን እንድትችለው እጸናት ግሰት ነው። መንፈስ ቅዱስ ለእንጽሐ ግሰትም ትሰብእትን ከእዳም መርገም እንጸቶ፡ ቀድሶ ለተዋሕዶ መስኮት የበቃ አደረገው ግሰት ነው።

8. የቅዱስ ሳውሎስ ኮሌጅ ሁለቱ ሊቃውንት መምህራን ተባብረው በጻፉት፡ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን መሠረተ ሃይማኖት በሚለው ሠኔ 21:1982 (አልቦ ግ/ቤት) በታተመው መጽሐፋቸው ገጽ 28-29 ላይ፡ ቅድስት ግርያም በሥጋ ብቻ ሳይሆን በሐሳብም ድንግል ናት፡ በሐሳብዋ ድንግል ናት ግሰትም ከገጢአት ፍጽሞት ንጽሕት ናት ግሰት ነው። በዚህም መሠረት እመቤታችን በጎልቶ፡ በነቢብ በገቢር ግሰት በሐሳብም በቃልም በግብርም ገጢአት የሌለበት ፍጽሞት ንጽሕት ናት፤ ይህም ከእግዚአብሔር የተሰማት ጸጋ ነው። (ሉቃ 1:28) እንዳንደች እመቤታችን፡ አድሮ የነበረው የአዳም ጠባይ ወይም ጥንተ አብሶ እንደሌለባት ያስተምራሉ፤ ነገር ግን ይህ ትምህርት በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያናችን ተቀባይነት የለውም፤ ምክንያቱም እመቤታችን ከኢያቂምና ከሐና በሩካቤ ዘበሕግ የተገኘች ናት እንጂ ከሰማይ የወረደች የመላእክት ወገን እይደለችምና፤ ካሳ የማያበፈልጋትም ሳትሆን ክርስቶስ በደሙ ከዋጃቸው፡ ካሳም ከተከፈለላቸው ወገን ናት፤ ሆኖም እንደ አዳምና ሔዋን የምኞት፡ የመናገር፡ የገቢር ገጢአት ፈጽሞ የለባትም። ብለው ከገጢአት ንጽሕት እንጂ ጥንተ አብሶ ግን እንደነበረባት አረጋግጠዋል።

9. አቶ ዐሥራት ገብረ ግርያምም ትምህርተ መለኮት በሚለው መጽሐፋቸው (ገጽ 95-96) የቅዱስ ገብርኤልን እርኬ ጠቅሰው መንፈስ ቅዱስ ግርያምን ከጥንተ አብሶ እንዳነጸት እብራርተው፤ ገልጸው ጽፈዋል።

ሰላም ለከ ገብርኤል ለግርያም ገይሰ ልዑል ጸላላ

መንፈስ ቅዱስ እንጽሐ ሥጋ አፃላ

ተፈሥሐ ሰበ ትቤላ። ገብርኤል ሆይ! ሰላም ላንተ ይሁን፡ ግርያምን ደስ ይበልሽ ባልሃት ጊዜ፡ የልዑል ገይሰ ጸላላት፤ መንፈስ ቅዱስም ሰውነቷን እንጽፏታል። (አነጻት) ዘቅ ብለውም፡ እነሆኝ የጌታ ባሪያ እንደቃልህ

ከጥንተ አብሶ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

ይሁንልኝ ባለች ጊዜ፡ ብላ እምነቷን በእግዚአብሔር ላይ ባሳረፈች ጊዜ፡ ጌታን ከመውለዷ በፊት መንፈስ ቅዱስ እመቤታችንን ቀድሶና አንጽቶ የጥንቱን የአዳምን ንጢአት አለመግደላታል ብለው ጥንተ አብሶ ወደጌታ ሳየተላለፍ ከግርያም ላይ መቅረቱን አሰረድተዋል።

10. የአሁኑ ብፁዕ ወቅዱስ ርዕሰ ሊቃነ ጳጳሳት ወፓትርያርክ ዘኢትዮጵያ አቡነ ጳውሎስም ሊቀ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ቤተክርስቲያን በአሜሪካ በነበሩበት ጊዜ፡ በፍልሰታ ጸም ስለ ግርያም ባለተግሩበት ትምህርት በቲፕ በተቀዳው፤ ከጥንተ አብሶ ከአዳም ንጢአት በቀር ንጢአት አልሠራችም፤ ከጥንተ አብሶ ግን መንፈስ ቅዱስ አጽድቷል ብለው፡ የእርቶዶክሳውያን፡ ምሥራቃውያን አብያተ ክርስቲያን ተከታይ መሆናቸውን ገልጠዋል፤ አረጋግጠዋል። በዚህም የተግሩት እርቶዶክሳውያን ያመለገደባቸዋል።

11. የእስክንድርያ ፓትርያርክ ቅዱስ አቡነ ሺናዳ ለሃይማኖት ግለተግሪያ በባረኩት መጽሐፍና በግብጽ የሃይማኖት መጽሐፍም ከዐረብኛ ተተርጉሞ የሚከተለው አንቀጽ እንሆ!

ስለእመቤታችን ያለ ጥንተ አብሶ መፀነስ የፈጠራ ታሪክ፤

ቅድስት ሐዋርያዊትና ዓለም አቀፋዊት ቤተ ክርስቲያን በምስጢረ ሥጋዊ የወልደ እግዚአብሔር፡ የቃለ እግዚአብሔር ዘለዓለማዊ ድንግል ከሆነችው ከቅድስት ድንግል ግርያም ሥጋ መልበስ በመንፈስ ቅዱስ መሆኑን ታምናለች። ያለ አዳም ንጢአት፡ ያለ ጥንተ አብሶ የተወለደም እሱ ብቻ መሆኑንም ታምናለች። ከአዲሱ ለውነት ንጢአትም ነጻ እሱ ብቻ መሆኑን ታምናለች።

ከዚህ በታች የተጻፈው ኅይለ ቃል፤ በዘመናችን በያዝነው አጭ ከፍቅር ይልቅ ጥላቻን፡ ከሰላም ይልቅ መለያየትን በሰሚጋብዝ መጽሐፉን ለአንባቢ ጠቅሰን አልፈነዋል።

ፊርማ፡ ሐቢብ ጊርጊስ፡ የእርተዶክስ አለት። (Comparative Theology Text Book 1948, P. 84-87 Cairo.)

12. ከዚህ በፊትም ዐፄ ዮሐንስ ንጉሥ ምኒልክንና ንጉሥ ተክለሃይማኖትን ይዘው ቦሩ ሚዳ ላይ በ1874 ዓ.ም. ሦስት ልደቶችንና ሁለት ልደቶችን ሊያከራክሩ እንዲህ ተብሏል፤... የሦስት ልደቶች አፈ ጉባኤ አለቃ ሥነ ጊዮርጊስ ተጠየቀ አሉና፤ እናትና ልጁን እኮ ልደት እንጂ ያገናኛቸዋል ሊሉ ጠየቁ።

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

(አለቃ ሥነ ጊዮርጊስ እንዲህ ብለው መጠየቃቸው እመቤታችን አዳም አስወሰዶት የነበረውን የጸጋ ልደት እንደ ሌላው ሰው ሁሉ ተወልዳለች፡ ልጅዋንም እንደሷ የጸጋ ልደት ተወስዶ ባይ ኖቸውና፤ ይህ ልደት ያገናኛቸዋል ለማለት ነበር።) መላክ ብርሃን ወልደ ዮሐንስ ግን ከአፋቸው ጠሰፍ አድርገው፤ ሁሉ ወደሚያውቀው ወደ ግዙፍ፡ ወደ ልደተ ሥጋ ሰውጠው፡ አባቤ! አባቤ! ያራዳ መምህር! የርሷ ልደት በዘር፡ በሩካቤ፡ የእርሱ እንበል ዘር ምን አገናኛቸው ብለው መሰሱ። በዚህ ጊዜ ካደባባይ ያሰው ሁሉ ሣቀ፡ አደነቀ (መልአክ ብርሃን አድማሱ መጽሐፈ ቅኔ፤ ገ. 281-2)

13. የግብረ ሕግግት መተርጉምም የኢሳያስን ከ16:1-7 ገጽ 204-5 ላይ እንዲህ ብሎ ተርጉሟል፤ እብራርቷል። በአግርኛ የኢሳያስ ጥቅብ፤ የጌታ የእግዚአብሔር መንፈስ በእኔ ላይ ነው፤ ሰድኖች የምሥራችን እስብክ ዘንድ እግዚአብሔር ቀብቶኛልና ልባቸው የተሰበረውን እጠግን ዘንድ፡ ለተማረኩትም ነዳነትን፡ ለታሰሩትም መፈታትን እነግር ዘንድ ልኮኛል። የተወደደችውን የእግዚአብሔር ዓመት፡ አምላካችንም የሚቀበልበትን ቀን እናገር ዘንድ፡ የሚያስቀሱትንም ሁሉ አጽናና ዘንድ፡ እግዚአብሔር ለከብሩ የተከላቸው የጽድቅ ዛፎች እንዲባሉ ለጽዮን አልቃሾች አደርግላቸው ዘንድ፡ በአመድ ፈንታ እክሊልን፡ በልቅሶም ፈንታ የደስታን ዘይት፡ በሐዘንም መንፈስ ፈንታ የምስጋናን መገናጸፊያ እሰጣቸው ዘንድ ልኮኛል።

የጌታ የእግዚአብሔር መንፈስ ከሚሰው አንሥቶ የዘለዓለም ደስታ እስከሚሰው ድረስ የሚከተለውን ትርጓሜ ሰጥቷል።

ይህ መተርጎም ወቃሉስ መንፈስ እግዚአብሔር ዘላለኛ ይተርጎም በእንተ ዘንቀ መንፈስ ቅዱስ እንተ ርእየ ዮሐንስ መጥምቃዊ በገበ ዮርዳኖስ በጊዜ ጥምቀተ አምላክ ቃል። እሰመ ይህ ውለቱ አንስ ርኢኩ መንፈስ ቅዱስ እንዘ ይወርድ እምሰማይ ወነበረ ዲቤሁ ምበለ ቃለ አብ እንዘ ይሰምፁ ኩሉ ሕዝብ እንዘ በምፀ ይከውን በእንተ ልደቱ። ይህ በእንተዝ ቀብፀኒ ወፈነወኒ ይተረጎም በእንተ ቅብፀት ካፅብ በመንፈስ ቅዱስ ዘወረደ ላዕስ ግርያም ወእንጽሐ ሥጋ ዚላሃ ለተወክሮ አምላክ በከመ ይቤላ ገብርኤል መልአክ መንፈስ ቅዱስ ይመጽእ ላዕሊኪ ወየጎድሮ ወስተ ከረሥኪ ዘውለቱ ያነጽሐኪ። ካፅቦ ያቤላ እሰመ ዘይት ወሰድ እምኔኪ እመንፈስ ቅዱስ ውለቱ። ወዛቲመ ትርጓሜሃ ለቅብፀት።

ከጥንተ አብሶ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

እስመ መንፈስ ቅዱስ አንጽሐ ሥጋሁ ለእኛም እንተ ኮነት ገጢአት ሁለት ላዕሌሃ ሞእታ ወእርኮስታ እስከ ኮነ አሐደ ኪነተ ባቲ እምላክ ቃል።

ከግርያም ላይ የወረደ መንፈስ ቅዱስ አምላክን እንድትቀባል ሥጋዋን አነጻት ብሏል።

14. ካልኦ ጎርጎርዮስም

ውለቱ ዘቀደሳ ወእንጽሐ ለእግዝእትነ ግርያም ወላዕሌሃ ከሠተ ምስጢረ ሥላሴ =እመቤታችንን ግርያምን የቀደሰትና ያነጻት፡ በላይዋ ላይም የሥላሴን ምስጢር የገሰጠ እሱ ነው ብሏል።

15. የቅባቶች ባለቅኔዎችም

መወድስ ዘአለቃ ነበዜ ዘደብሪ ወርቅ

ኢናንክር ገዳጠ ለመንፈስ ቅዱስ

ለንጽሕተ ባሕርይ ድንግል እመ እንጽሐ እምነውር

መሐፒልኑ ይትጎሠሥ ለእንተ ጻዕደወ ፀምር

ለርሱሕ ዳእመ ይትጎሠሥ በግብር

አንክርስ ናንክር

እመ አንጽሐ ኪያነ እምርስሐተ ጌጋይ ጽቡር።

ርሱሕኒ እንዘ ሀሉ እጻዕደወ ሚላት ሥመር

ሰነዌ ጸውዖ ነዌ እንሰ ኢይጻዋዕ አልአዛር

ባሕቱ ኢሀሰወ ፍትሕ እምጣነ ኢይክል ፍጡር

በላዕሰ ነጋሢ ፈቲሐ ፍትሕ ወአንድዶ እላት በላዕሰ ባሕር።

ትርጉም

ባሕሪዋ የነጻ ድንግልን ከነውር ቢያነጻት መንፈስ ቅዱስን ጥቂት እናደንቅም። ቁጥር፡209፤ ገጽ 215፤ የግዕዝ ቅኔያት፡ የሥነ ጥበብ ቅርስ ሁለተኛ ክፍል፤ ብርሃንና ሰላም ግተሟያ ቤት እ.አ. 1984።

ይህ መወድስ በቅባት በኩል ያለውን የጥንተ አብሶ እስተያየት ያጠቃልላል።

16. በየአሊቃውንቱ እጅ የሚገኘው ምዕላድም እንዲህ ይላል

ቅዱስ ቄርሱስ ንስጥሮስን ከረታበት እንቀጽ፤ እራቱ መናብርት በተሰበሰቡበት ቄርሱስ ንስጥሮስን እንዲህ ብሎ ይጠይቀዋል፤ የደስታ መጀመሪያና መጨረሻ ግርያምን እመቤቱ ሆይ! እይዞሽ እትፍሪ ከእግዚእብሔር ውድነትንና ባለሟልነትን እግኝተሻል እነሆ! ትፀንሻለሽ፤ ወንድ ልጅም ትወልጃለሽ፤ ስሙንም ኢየሱስ በይው፤ እሱም የዓለም

አንድ እረኛ፡ አንድ መንጋ

መድኅኒት የሚሆን ነው። ብሎ የነገራትን ቃል ሐሰት ግለትህ ነፃ! ሁለት እካል ሲሆን መድኅኒት ዓለም መሆን በተቻለው ነበር? ብሎ ጠየቀው፤ ተሐሰው ቃሉ ለገብርኤል እመ ይቤላ ለድንገል ጥንተ ትፍሥሕት ወፍጻሜ ሐሜት፤ ኢትፍርሂ ግርያም እስመ ረከብኪ ጥገሰ በገሰ እግዚአብሔር ወናሁ ትፀንሲ ወትወልዲ ወልደ ወትሰምዪሶ ሰሞ ኢየሱስ እንዳሴ ሁለት እካል ሲሆን በልጄሽ አምላክ ያድርበታል፤ የአምላክ ግደሪያ ይሆናል ባላት ነበር አንጂ መንፈስ ቅዱስ ያነጻሻል፤ እግዚአብሔር አብ ያጸናሻል፤ ቃል እግዚአብሔር ከሥጋሽ ሥጋ፤ ከነፍሰሽ ነፍስ ነሥቶ ከሁለት እካል አንድ አካል፤ ከሁለት ባሕርይ አንድ መለትሰ ሁኖ በግሕፀንሽ ያድራል ባላት ነበር? እሰው።

17. እንዲያውም እንዳንዶቹሰ በርግዊት ቤተ ክርስቲያን፤ የግርያም ከብር እንዲህ የበዛው በሌቶች የአሕዛብ እግልከት፤ በርግቱ ዲያና፤ በግሪኪቱ አቲና፤ በኤፌሶኒቱ አረቲምዝ፤ የዜፍ የትልቁ የተረት አምላክ ልጆች ሰለተተካች ነው፤ የቅዱስ ሚካኤል በዓል አከባበር በፀሓይ አምላክ በእፓሎና በዙሐል እንደተተካ (ድርሳን ሚካኤል ዘመኔ) ጸመ የዲትና ጸመ እስቴርም በዐርብ ረቡፅ እንደተተኩ።

ክርስትና በብዙ ሀገር የገባበትን ብሔር ልግድና ባህል አየያዘ ገብቷል፤ እንደገባ። ለምሳሌ በተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በአኖ ብዙ ግንባትን፤ ገዝረትን፤ ቀዳሚትን፤ ሌት ሰትወልድና በወር እበዛ መርከሰን፤ ቆርበው የተጋቡ ሰዎች በበዓላትና በጾም ቢገናኙ ግደፍን ወዘተ. የመላለሱትን ይዞ እንደሚገበሰበሰ ይላሉ። ይወልደዋል ካለ ይመስለዋል አይገድምና ሁኖ ነው እንጂ ይህ እንኳ ትንሽ ቀነጣ።

(Il Grande Libro Della Mitologia Greca E Romana)

18. በጠቅላላ የግብጻውያንን እስተያየት የሚገልጥ እነሱ እንደጻፉት በእንግሊዝኛ ከዚህ ቀጥሎን እናቀርባለን፤

The Blessed Virgin

She was born like all other human beings, with the original sin. But the Scriptures tell us that God Purged the sins of Isaiah, Sanctified Jeremiah from the womb, and in selecting the Baptist, He filled him with the Holy Spirit while Yet within the womb (Is. VI: 6-7, Jer.1:5; Luke 1:15)

ከጥገተ አብሶ ድንገል ገርያዎ ነጻ ነበረች ወይ?

If God so willed to sanctify His prophets there by enabling them to carry out the mission entrusted to them, how much more will He sanctify Her Who was to bear the Word Incarnate within Her Womb? And as the Coptic Church expresses it: if He so desired to fit his servants for their task, how much more will He fit the Queen for Her Role? From her lifestory, we know that she was offered to the Temple when She was three years old, and lived there until Her betrothal to Joseph. The high priests, through unaware of the Majesty of the Role she was to fulfil, regarded Her with great esteem. So much so, that when the time came for Her to be married they dared not follow to the letter the Law of Moses, but resorted to the method indicated by God to this prophet for the choice of Aaron to the high Presthood, (Numbers XVIII:1-9). Consequently, they laid the rods of the men, decreed by the Mosaic Law eligible for Her, in the Temple; next morning, Joseph's rod was found budding. They betrothed Her to him and entrusted Her to his charge (Which was legal according to their Law)

St. Luke tells us of the Angel Gabriel appearing to Her, hailing Her with words. "... Thou art highly favoured, the Lord is with thee, bleased art Thou among women..." (1:28-24) The Coptic Fathers assert that had not Mary so readily assented, declaring that she is "the handmaid of the Lord", the Christ would not have incarnated through Her; accordingly, She had an active part in effecting the Salvation of mankind. As for St. Matthew, he tells us of the doubts which assailed Joseph and the appearance of the Angel to him to comfort him (1:19-21)

The Coptic Church believes that She is Perpetual Virgin, according to the Scriptures. To cite but a few passages as

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

an example: King Solomon said of Her, "A garden inclosed is my sister, my spouse; a spring shut up; a fountain sealed..." (Song of songs IV: 12) While Exekiel describes how God took him to the gate that looks towards the east and "it was shut, and He said unto me, this gate shall be shut, it shall not be opened, and no man shall enter in by it; because the Lord the God of Israel hath entered by it, therefore it shall be shut" (XLIV:1-2) At the same time, when the Christ hung on the cross, He said to His Mother: "Woman behold thy son!" then to His beloved disciple: "behold thy Mother". And the Evangelist adds: "from that hour, that disciple took her to his own home" Now, according to the custom of the East, the widowed mother lives with her son; if she has no son, she lives with her daughter. under no circumstances does she live with relatives, still less with strangers, so long as she has sons or daughters. Our Blessed saviour gave us the example of living according to the social customs which clashed not with His teachings. He certainly knew the prevalent custom on this matter and therefore would not have entrusted His Mother to His disciple who was a stranger. As for mentioning the Lord's "brothers" and "sisters" that again has a special significance in the East, namely that all cousins are considered brothers and sisters -So much so, that in Egypt, it is common to call an uncle "father" (adding his name to it) and an aunt, "mother" with the same addition just to make the hearer realize that it is not the factual parent who is alluded to and just as the Blessed Virgin was born like the rest of the human race, so did she taste death in like manner. But, because God the Father overshadowed Her, and the Holy Spirit came upon Her, and the Incarnate Word dwelt with in Her Womb

ከጥንተ አብሰ ድንግል ግርያኖ ነጻ ነበረች ወይ?

taking from her His flesh, Her body was not left in the earth to decay like those of others; it was carried away by the angels. This carrying away of Her body's termed "Her Assumption" and is celebrated by the Coptic Church on the 22nd of August (16th Messra in the Coptic calendar)

To express their esteem of the Blessed Virgin, the Coptic Fathers were the first to entitle Her "Theotokos" (or Mother-of-God.) In addition, they call her "Mother of the Light," "Mother of the Mercy", "Mother of the Grace", "Ship of safety" and numerous other ephthets. Also, in imploring the saints to intercede for mankind, they mention Her first and last. While during the prayers preceding the Liturgy, there is a chant entreating the celestial beings to intercede for us. The Blessed Virgin takes precedence even over the celestial hosts; and the coptic word used in petitioning Her is "presira" which denotes that Her mediation is authoritative. She was never defiled by bad desires, had remained from childhood steadfastly just and has always walked along the right way without fault or stumbling...

St.Jacob of Sarug (1) (451-521)

* The Word of the Father came forth from His Bosom, and in another He put on a body.

Form one Bosom He came forth to another.

These pure bosoms were filled with Him.

Blessed is He who dwells in us.

St. Ephraim the Syrian.

ST. Mary& The Original Sin:

The Orthodox Church, Whose love towards St. Mary is deep-rooted, considers her more holy than all the heavenly

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

creatures, whilst a natural member of the human race. We do not however, set her apart from the human race by assuming that she was born without original sin, as if she was born not of human seed.

This reality is declared in the following Theotokia

"How deep is God's abundance and wisdom,
that the Womb under judgement
brought forth children by incurring pain;
she became a fountain of immortality,
bringing forth Emmanuel without human seed,
so that He might destroy corruption of our nature".

ይህንን በዓለም ንባሌ አረጋግጠዋል፤ cit.pp.49-50

Thus, the Church makes a distinction between St. Mary's life before and after the moment of divine incarnation.

In another theotokia we say;

"The Holy Spirit filled you completely,
filled every part in your soul and body,
O Mary, the mother of God".

St. Mary, herself declared her joy to God, her saviour...
for indeed she was in need of salvation.

To this effect St. Ambrose says

"When the Lord wanted to redeem the world, He began His work with Mary, that she, through whom salvation was prepared for all, should be the first to draw the fruit of salvation from the Son".

St. Augustine also says;

"Mary sprang from Adam, and died in consequence of sin;
Adam died in consequence of sin;
and the flesh of the Lord, sprang from Mary,
and died to destroy sin".

Lastly this Orthodox Concept preserved our Church from any exaggeration or confusion between Christ and His

ከጥንተ አብሶ ድንግል ግርያም ነጻ ነበረች ወይ?

Mother. No Orthodox theologian calls St. Mary "Corredemptrix", and no worship is offered to her, but only veneration and praise...

In other words, in the Orthodox Church there is an accurate line that divides Christ from St. Mary, His Mother.

(Wort and Wahrheit, op.cit)

19. የኢትዮጵያ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንም በሌላው ሁሉ ከግብጽ ቤተ ክርስቲያን ጋራ ከግርቆስ አባታችን ከእስክንድርያ ቤተ ክርስቲያን አናታችን እያለች ሙሉ በሙሉ ተሰግምታ እንደኖረች በጥንተ አብሶም ተሰግምታ ኑራለች። በቀደም ገን ያለምንም መረጃ ወይም ምክንያት፤ ቀድሞ ስትለው የኖረችን ሁሉ ጥላ፤ ሌሎች ብዙ ሊቃውንቶችዋ የጻፉትንም እንዳላየች ዐይታ፤ መሰላ፤ ጥንተ አብሶ አልነበረባትም ብላ ጽፋለች። በዚህ ጊዜ ብዙ አስተዋይ እንባቢዎች ብዙ የኢትዮጵያ ካህናት በዘመናቸው የግጻፉትን መጻሕፍት ስለማያነቡ፤ ጋዜጣም ስለማያነቡ፤ የዘመኑን ርምጃም ስለማይከታተሉ፤ አውግዘናል፤ ገዝተናል የግሉም በሰው ወሪ ስለሆነ ነው አንጂ ይህን የግሙሰል ነገር የለም ብለዋል። ምክንያቱስ? ቢሉ፤ ብዙ ቴሶች እገሌ መናፍቅ ነው እያሉ፤ ስም ያጠፋሉ፤ መጽሐፉን አነበብኸው ወይ? ሲናገር ሰማኸው ወይ? ሲሏቸው ግን፤ የለም፤ ያነበበ ነገረኝ፤ ሲናገሩ ሰማሁኝ ብለው ያርፋሉ። ሁሉን ቢናገሩት ሆድ ባዶ የቀራል አንጂ፤ እንኳን መጽሐፍና በአግርኛ ጋዜጣም አንኳ አንበው የግያውቁ፤ የአግርኛ ዐርቢ የግባሉትን ሆሂያት የግያውቁ ብዙ ናቸው።

(የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አምነት፤ ሥርዓተ አምላክትና የውጭ ግንኙነት ምዕራፍ 7 ገጽ 37) በዚህም ብዙ ሊቃውንት ተደናገረዋል፤ ተደንቀዋል፤ ይሁን አንጂ ከካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ጋራ ለመገናኘት አንድ ርምጃ ወደፊት ቀርባለች። የአብያተ ክርስቲያንን መዋሐድ የግራልጉም አበጀሽ ብለዋታል።

አንድ አረኛ፣ አንድ አረኛ

የዚህ ርእሰ መደምደሚያ፤

ጥንተ አብሶ ከጥምቀትና ከስቅለት ወዲህ፤ እንኳንስ ከቅድስት ድንግል ግርያም ላይ ይቅርና ከግንኙኛውም ክርስቲያን ላይ በክርስቶስ ሞት ተፍቋል፤ ተደምሷል፤ ወላዲተ አምላክ ግንደረ አምላክ ያደረጋት ያበቃት፣ ያነጻት፣ ያመቻቻት ግን መንፈስ ቅዱስ መሆኑ በብዙ መጻሕፍትና ሊቃውንት ተረጋግጧል። ጥንተ አብሶ ነበረባት አልነበረባትም በግሰው ሐሳብ ዓለም በሁለት ይከፈላል፤ የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ከነተከታዮችዋ ከላይ እንዳየነው ጥንተ አብሶ አልነበረባትም፤ ቅድስት ድንግል ግርያም እምቅድመ ዓለም ተመርጣ ዘእንበስ ገጢአት ስትወርድ ስትዋረድ የመጣች ንጽሕት ንርዶት ዘር ናት ስትል፤ ሌሎች አብያተ ክርስቲያናት እርቶዶክሳውያት ግብጻውያት፣ ሶርያውያት፣ እርመናውያት፣ ጽርአውያት (ግሪክ) ደግሞ ከጥንተ አብሶ ያነጻት መንፈስ ቅዱስ ነው ይላሉ።

የግሪሰውት ምክንያትም ድንግል ግርያም ከሐናና ከኢያቂም በሕግ የተወሰደች ከጥንተ አብሶ መንፈስ ቅዱስ ያነጻት እንጂ ከስግዶ የወረደች አይደለችም። ግርያም ሰው ካልሆነች ደግሞ አምላክ፤ ወልደ እግዚአብሔር ኢየሱስ ክርስቶስ ሰው አልሆነም ግስት ይሆንና፤ ሰው ሁኖ፤ ሥጋ ለብሶ አዳነን የግሪሰው ትምህርት ከንቱ ይሆናል። ምክንያቱስ ቢሉ ሰው የሆነው በእናቱ እንጂ በአባቱ አይደለምና። ስለዚህ የዚህ መጽሐፍ አንባቢም፤ ንሊናው የተቀበሰውን ተከትሎ ወደ ፈለገው ሊወገን ይችላል። ንጽሕናጥንና ወላዲተ አምላክነቷን፣ ዘስዓስግዊ ድንግልናጥን ካመነ ጥንተ አብሶ ነበረባት አልነበረባትም በግስት ጽድቅ ይሉ ኩነቴ የሰምና።

የሆነስ ሆነ አንተሳ ስለዚህ የምታምነው ምንድር ነው? ለግሪኮች ጠያቂ፤ የሁለቱም አስተያየት ከላይ ተገልጧል፤ ስለዚህ እንዲያው በሹክሹክታ፣ በግምት ሳይሆን ቅድስት የኢትዮጵያ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በሲናዶስ ወሰና በቃስ ፀዋዲ የምትሰጠውን ውሳኔ በደስታ እቀበላለሁ፤ ስመቀበል ዝግጁ ነኝ፤ ስሆን፣ ከዚህ በፊት የግሪካናትን የግያወቁ ጋዜጠኞች፣ መሳዮች በቤተ ክርስቲያኒቱ ስም እንደጻፏቸው ሁለት አናቅጽ ግን መሆን የሰባትም።

አብያተ ክርስቲያናቱ ግን ከሁለቱ አዱን አጽድቀው ወይም የወደዱትን ይዘው ቢገናኙ በጣም ጥሩ ነበር።

ምዕራፍ ዐሥራ ስድስት

ሃይማኖት

ምግባር ከሃይማኖት፡ ሃይማኖት ከመግባር

በእኛ የተለመደው አነጋገር ምግባር ከሃይማኖት፤ ሃይማኖት ከምግባር ነው።

እንደኛ በባህላችን አነጋገር ከትልቁ ትንሹ፡ ከፍተኛው ጸላኛው ይቀድግል፤ ለምሳሌ መኳንንት መሳፍንት፡ ሴት ወንድ፡ እናት አባት፡ ዐርብ ረቡዕ፡ እሑድ ቅዳሜ ይላል። ሁለተኛ ደግሞ ከምግባርና ከሃይማኖትም ግብር ይቀድግል፡ ገብሩ ካግረ ከተሞረደ ከለለለበ በኋላ ነውና ወደ ሃይማኖት የሚመለስ።

ሃይማኖት ቢኖረውም ምግባር ከሌለው ስለ ግይጸድቅ በዚህ ጽሑፍ ደግሞ ምግባር የሚቆምበት መሠረት ሃይማኖት ስለሆነ ሃይማኖት ቀድሟል። ሃይማኖትና ምግባር ሁለቱ ለው የሚቆምባቸው ሁለት አገሮች ናቸው፤ ይህኛው ቀኝ ያኛው ጋራ ነውም አይባሉም። ባንድ አገር አይኪድም አይቆምምና እኩል መታየት አለባቸው።

ስሁሉም ሁሉን ይወቅ ምዕራፍ 35፡ ገጽ 207 ስለዚህ የተለጠው እንደ ተጠበቀ ሁኖ ከዚህ ገን፡ የመጽሐፉ ዓላማ በሃይማኖት ብቻ እንጸድቃለን፡ ጸድቀናል፡ ድነናል የሚሉ ሰላሉ፡ በሃይማኖት ድነናል ግለት ምን እንደሆነ ለማሰራዳት በሰፊው ታትቷል።

ለወገበ ነጭና ለጠራዝ ነጠቅ ተግሪ አንዳንድ ጥቅስ ይይዝና ሃይማኖት ያለምግባር ወይም ምግባር ያለ ሃይማኖት የሚያድን ይመስለዋል። ግን ከላይ እንደተገለጠው ሁለቱም ካልተባበሩ አንዱ ብቻውን እያድንም። አንድ እሑድ ሰባኪ ስለሃይማኖት ይሰበክ ኑሮ እመኑ ትድናላችሁ፡ እያለ ደጋግሞ ሲሰበክ የለግ ገር (ጎጋ) ምእመን እምነትን ተረድቻለሁ፡ እምላኪየን ጌታዬን ኢየሱስ ክርስቶስ መድኃኒቴን ተቀብያለሁ፡ አምኛለሁ፡ በግመኔም ድኛለሁ። እድቴአለሁ እያለ ሲፈነገዝ፡ በሚቀጥለው እሑድ ደግሞ ያው ሰባኪ ይሁን ወይም ሌላ አልታወቀም ስለምግባር እየሰበክ ደግ ሥሩ ትጸድቃላችሁ፡ ደግ ሥራ ያጸድቃል እያለ ሲያስተምር ሰግና የሚከተለውን ተቀኝ፤

እንድ ይበቃል የውንጌል ቃል

አለመስጠት ያጸድቃል

ይህም የምርምር ቅኔ ስለሆነ መስጠት ያጸድቃል አለ፡ ለምግባር፡ አለመስጠትም ያጸድቃል አለ በሃይማኖት ብቻ፤ ብሎ ተቀኝ። ሁለት ነገር

ምግባር ከሃይማኖት፡ ሃይማኖት ከምግባር

መዘባረቅ ምንድር ነው ብሎ ወይም ለቅኔው ውበት ሲል እንዲህ ይበል እንጂ መሰጠት ያለሃይማኖት ብቻውን አያጸድቅም፤ ሃይማኖት ያለምግባር አካል የለውም።

ግመን መቀበል እንጂ ግወቅ ብቻ አይደለም። ግመን ግወቅ ብቻ ሲሆን ኑሮ አጋንንት ሁሉ ኢየሱስ ክርስቶስ ወልደ እግዚአብሔር መሆኑን ያውቃሉና በጸደቁ ነበር።

(ግር. 1:24፤ 34፤ 5:6-7፤ ግቴ.8:29፤ ሉቃ.4:34፤ 8:28) ኢየሱስንም ከሩቅ ባዩ ጊዜ ሩጦ ሰገደለትና በታላቅ ድምፅ አየራዊ የልዑል እግዚአብሔር ልጅ ኢየሱስ ሆይ! ካንተ ጋራ ምን አለኝ? እንዳታወቃየኝ በእግዚአብሔር አምላሃለሁ አለ። በልዩ ልዩ ደጃም የታመሙትን ብዙዎቹን ፈወሰ፤ የብዙዎቹንም አጋንንት አወጣ። አጋንንትም ክርስቶስ መሆኑን ዐውቀው ነበርና ሲናገሩ አልፈቀደላቸውም።

ይህ አገር አምኗል ሲባል የጊዜውን መንግሥት ሕግ፡ አስተዳደር፡ ስልጣን፡ ዳኝነት ተቀብሎ እየገበረ ይኖራል ግለት ነው እንጂ መንግሥት መኖሩን ዐውቆ፡ እያወቀ ቢሸፍት እመነ ግለት አይሆንም። ክርስቶስንም ግመን ትእዛዙን ተቀብሎ እሱን ተከትሎ መሄድ ነው።

በሃይማኖት ብቻ በጸጋው ድነናል የሚለው ትምህርት የመጣው በመካከለኛው ዘመን የሮም ቤተ ክርስቲያን ከሃይማኖት ይልቅ ምግባርን፡ ከክርስቶስ ከወልደ እግዚአብሔር ከዓለም መድኃኒት ይልቅ፡ ዛሬ በተዋሕዶ እንደሚደረገው፡ ከወንጌል ይልቅ ሥርዓተ ረቦናትንና መጽሐፈ ባልቲትን ትሰብክ ስለነበረ አነሉተር ክርስቶስን ለግሰገባት ሲሉ በጸጋው ድነናል አሉ። የውነታቸውን ነው፤ በዚያን ዘመን ኑረው ቢሆን ብዙዎች ፍቅረ ክርስቶስ ያደረባቸው ሁሉ እንደሚከተሏቸው አይጠረጠርም። ለመሆኑ የሚጠቅሟቸው ጥቅሶች እነማናቸው ለሚል ጠያቂ ከዚህ ቀጥለን እናቀርብለታለን፤

(ሮሜ.1:16-17) በወንጌል አላፍርምና፤ እስቀድሞ ለአይሁዳዊ ደግሞም ስግሪክ በው፡ ለሚያምኑ ሁሉ የእግዚአብሔር ገደል ሰግዳን ነውና። ጻድቅ በእምነት ወደ እምነት ይኖራል ተብሎ እንደተጻፈው የእግዚአብሔርም ጽድቅ ከእምነት በእርሱ ይገለጣልና። ጻድቅ በሃይማኖት (በእምነት) ይድናል። (3:21-22) እሁን ግን በእራትና በነብያት የተመሠከረለት የእግዚአብሔር ጽድቅ ያለ ሕግ ተገልጧል፤ እሱም ለሚያምኑ ሁሉ የሆነ፤ በኢየሱስ ክርስቶስ በግመን የሚገኘው

አንድ እረኛ፡ አንድ መንጋ

የእግዚአብሔር ጽድቅ ነው፡ ልዩነት የለምና፡ ሁሉም ንጢአትን ሠርተዋልና የእግዚአብሔር ክብር ነድሏቸዋል፡ በኢየሱስ ክርስቶስ በሆነው ቤዛነት በኩል እንዲያው በጸጋው ይጸድቃሉ፡ እግዚአብሔር አስቀድሞ በእምነት በደሙ ግስተሰረያ ባደረገው (በኢየሱስ ክርስቶስ) በጸጋው ይጸድቃሉ።

(ገላ. 2: 15-16) እኛ በፍጥረት አይሁድ ነን፤ ንጢአተኞችም የሆኑ አሕዛብ አይደለንም፤ ነገር ግን ሰው በኢየሱስ ክርስቶስ በማመን እንዲጸድቅ እንጂ በኦሪት ሥራ እንዳልሆነ ዐውቀን፡ ሥጋን የለበሰ ሁሉ በኦሪት ሥራ ስለማይጸድቅ፡ እኛ ራሳችን በኦሪት (ሕግ) ሥራ ላይሆን በክርስቶስ እምነት እንጸድቅ ዘንድ በክርስቶስ ኢየሱስ እምነናል። በኢየሱስ ክርስቶስ ካመነ በጸጋው ድነናል፡ ጸድቀናል፡ የሚለው እነጋገር የመጣው እንዲህ ካሉ ጥቅሶች ነው። ይህ የሚያላው በፈረሳዊነት የምትጀነን፡ በሥርዓተ ረቦናት ተጠቅላ፡ በመጽሐፈ ባልቲት ተሸፍና ትግበሰበሰ የነበረች ኦሪት ጽላሎትነቷን ጨርሳ ግሰሷን እንጂ ግብር፡ ሥራ አያጸድቅም ለግለት አይደለም፤ ይህ ቢሆን ኑሮስ ዝቅ ብሎ የተጻፈውን በዚያው መልእክቱ በመንፈስ ቅዱስ እየተቃኘ የሚጽፈው ራሱ ቅዱስ ጳውሎስ አይጽፍም ነበር። (ለዚህ ምዕራፍ 17ን ያየዋል)

ቅዱስ ጳውሎስ እግር በእግር ጌታን ተከትሎ ነው የሚሰብከውና የሚያበተምረው፤ ጌታም በእሱ ያመነ እንደሚድን ደጋግሞ ነገሯል፤ አስተምሯል፤ (ዮሐ.3:14-18) ሙሉም በምድረ በዳ እባብን እንደ ሰቀለ እንዲሁ በእሱ የሚያምን ሁሉ የዘለዓለም ሕይወት እንዲኖረው እንጂ እንዳይጠፋ የሰው ልጅ ይበቀል ዘንድ ይገባዋል። በእሱ የሚያምን ሁሉ የዘለዓለም ሕይወት እንዲኖረው እንጂ እንዳይጠፋ እግዚአብሔር አንድያ ልጁን እስኪሰጥ ድረስ ዓለሙን እንዲሁ ወዷልና። ዓለም በልጁ እንዲድን ነው እንጂ፡ በዓለም ለመፍረድ እግዚአብሔር ወደ ዓለም አላከውምና፤ በእሱ የሚያምን አይፈረድበትም፤ በግያምን ግን በእንዱ በእግዚአብሔር ልጅ ሰላላመነ አሁኑኑ ተፈርዶበታል። ብርሃንም ወደ ዓለም ስለመጣ፡ ሰዎችም ሥራቸው ከፋ ነበርና ከብርሃን ይልቅ ጨለማን ስለወደዱ ፍርዱ ይህ ነው። (ዮሐ.3:36) በልጁ የሚያምን የዘለዓለም ሕይወት አለው፤ በልጁ የማያምን ግን የእግዚአብሔር ቁጣ በእርሱ ላይ ይኖራል እንጂ፡ ሕይወትን አያይም።

(ዮሐ. 6:28-29) እንግዲህ የእግዚአብሔርን ሥራ እንድንሠራ ምን

ምግባር ከሃይማኖት፣ ሃይማኖት ከምግባር

እናድርግ? አሉት፤ ኢየሱስም መልሶ ይህ የእግዚአብሔር ሥራ እርሱ በላከው እንድታዎት ነው አላቸው።

(ዮሐ.11:25-26) ኢየሱስም ትንሣኤና ሕይወት እኔ ነኝ የሚያምንብኝ ቢሞትም እንኳ ሕይወት ይሆናል፤ ሕይወት የሆነም የሚያምንብኝ ሁሉ ለዘለዓለም አይሞትም፤ ይህን ታምኛለሽ? አላት።

(ግር.16:16) ያመነ የተጠመቀ ይድናል፤ ያላመነ ግን ይፈረድበታል። ወንጌላዊው ዮሐንስም (ዮሐ.20:30-31) ኢየሱስም በዚህ መጽሐፍ ያልተጻፈ ብዙ ምልክት በደቀ መዛሙርቱ ፊት አደረገ፤ ነገር ግን እሱ ኢየሱስ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደ ሆነ ታምኑ ዘንድ፣ አምናችሁም በሰሙ ሕይወት ይሆንላችሁ ዘንድ ይህ ተጽፏል።

ለላሃይማኖት (እምነት) ቅዱሳት መጻሕፍት የሚጽፉትን ሁሉ ጽፎ ለመጨረስ የቅዱሳት መጻሕፍትን ቢለንስ እንድ አምስተኛውን መጽሐፍ ያስፈልጋል። ስለዚህ ከዚህ በላይ ለግንባብ ለሚፈልጉ በአጭሩ ትንሽ ጥቅስ ጠቅሰን ወደ ምግባር እንመለስ፤ ዕብ.11: ምዕራፉን በሙሉ ከፈለጉ ያንቡ።

ምዕራፍ ዐሥራ ሰባት

ምግባር፤

ጌታ ወደዚህ ዓለም ከመጣባቸው ሁለቱ ምክንያቶች፤ ቤዛና አርአያ፣ አንዱ በአርአያ ስም የሚጠራው ምግባር ነው። ምግባር ከተጠመቀበት ጊዜ ጀምሮ እስከ ጊዜ ስቅለቱ የሠራቸውን ሁሉ ለመፈጸም፤ መፈጸሙ ባይቻለም መፍጨርጨር፣ መሞከር ነው። እንደ ተጠመቀ ጽጌል፤ ጸልዮአል፤ ለተራብ አብልፏል፤ ለተጠግ አጠጥፏል፤ በሽተኛ ጠይቋል፤ ድውይ ፈውፏል፤ በጠቅላላውም በትዕዛዝ በነ ሥሩ እያለ አስተምሯል። ሕገ ኦሪትንም የግያስፈልገውን ለጽላሎት የመጣውን እየሻረ፣ በዐሠርቱ ቃላት እንደ ተገሰጠ አጥብቋል። ሐዋርያትም እሱን ተከትለው ስለምግባር ሰበከዋል፤ አስተምረዋል።

ለሁሉም መደምደሚያ በግቲዎስ ወንጌል ምዕራፍ 5-7 የተጻፈው ስለምግባር ስለሆነ፣ ክርስቲያን ሁኖ የክርስትናን ምግባር ግወቅ የሚፈልግ ሁሉ መላላሶ ግንባብ አለበት።

አንድ እረኛ፡ አንድ መንጋ

ከዚህ ግን ጎላ ጎላ ያሉት ብቻ ይጠቀሳሉ፡ (ማቴ.5:3-12) በመንፈስ ድኅነት (ትሑታን) የሆኑ ብፁዓን ናቸው፤ መንግሥተ ሰማያት የእነሱ ናትና። የሚያዝኑ ብፁዓን ናቸው፤ መጽናናትን ያገኛሉና፤ የዋሆች ብፁዓን ናቸው። ምድርን ይወርሳሉና። ስለጽድቅ የሚራቡና የሚጠሙ (የሚጸሙ) ብፁዓን ናቸው፤ ይጠግባሉና። የሚሞሩ (የሚራሩ) ብፁዓን ናቸው። ይግራሉና። ልቦን ይጽሩ ብፁዓን ናቸው፤ እግዚአብሔርን ያዩታልና፡ የሚያስታርቁ ብፁዓን ናቸው፡ የእግዚአብሔር ልጆች ይባላሉና፤ ስለጽድቅ የሚሰደዱ ብፁዓን ናቸው። መንግሥተ ሰማያት የእነሱ ናትና። ሲነቀጁቸውና ሲያሳድዱቸውም በእኔ ምክንያት ክፍፈን ሁሉ በውሸት ሲናገሩባቸው ብፁዓን ናቸው፤ ዋጋቸው በሰማያት ታላቅ ነውና ደብ ይበላቸው፤ ሐጄትም አድርጉ፤ ከእናንተ በፊት የነበሩትን ነቢያትን አንዲሁ አሳደዋቸዋልና። (ማቴ.7:21-27) በሰማያት ያለውን ያባቱን ፈቃድ የሚያደርግ አንጂ፡ ጌታ ሆይ! ጌታ ሆይ! የሚለኝ ሁሉ መንግሥተ ሰማያት የሚገባ አይደለም። በዚያ ቀን ብዙዎች፡ ጌታ ሆይ! ጌታ ሆይ! በሰምዐ ትንቢት አልተናገርነምን? በሰምዐሰ አጋንንትን አላወጣንምን? በሰምዐሰ ብዙ ታምራት አላደርግንምን? ይሉኛል። እኔም በዚያን ጊዜ ከቶ አላውቃችሁም፤ እናንተ ዐመፀኞች ከኔ ራቁ እላቸዋለሁ። (ማቴ.5:20) ጽድቃችሁ ከጸሐፍትና ከፈረሳውያን ካልበለጠ መንግሥተ ሰማያት አትገቡም።

በመጨረሻውም ጌታ በዕለተ ምጽአት ሲመጣ የሚጠይቀው ምግባርን እንጂ ሃይማኖትን አይደለም፤ ምን ብሎ ሰሚል ጠያቂም (ማቴ.25:31-46) ንጉሡም በቀኝ ያሉትን እንዲህ ይላቸዋል፤ እናንተ ያባቱ ቡራካን! ኑ ዓለም ከተፈጠረበት ጊዜ ጀምሮ የተዘጋጀላችሁን መንግሥት ውረሱ። ተርቤ አብልታችሁኛልና፡ ተጠዋቼ አጠጥታችሁኛልና.....።

(ራእ. 22:12-13) እነሆ በቶሎ እመጣለሁ፡ ለእያንዳንዱም እንደ ሥራው መጠን እከፍል ዘንድ ዋጋዬ ከኔ ጋራ አለ። አልፋና የሚጋ፡ ፈተኛውንና ጳለኛው፡ መጀመሪያውና መጨረሻው እኔ ነኝ።

በጸጋው ድነናል አሰ ተብሎ ንግግሩ የተጣመመበት ቅዱስ ጳውሎስም (ሮሜ. 2:6-11) በተነሣበት በዚያው መልእክቱ በሌለው እንኳ ሳይሆን፤ እሱ ለእያንዳንዱ እንደ ሥራው ያስረክባል (ይከፈላል)፤ በበጎ ሥራ በመጽናት ምስጋናን ክብርን የግይጠፋንም ሕይወት ሰሚፈልጉ

ምግባር

የዘላለምን ሕይወት ይለግቸዋል፡፡ ለዐመ፡ ለሚታዘዙ እንጂ ለእውነት ለማይታዘዙትና በእድመኞች ላይ ግን ቁጣና መቅሠፍት ይሆንባቸዋል። ክፍውን በሚያደርግ ሰው ነፍስ ሁሉ መከራና ጭንቀት ይሆንበታል፤ አበቀድሞ በእይሁዳዊ ደግሞ በግሪክ ሰው፤ ነገር ግን በጎ ሥራ ለሚያደርጉ ሁሉ ምስጋናና ክብር ሰላምም ይሆንላቸዋል፤ አበቀድሞ ለእይሁዳዊ ደግሞ ለግሪክ ሰው፤ እግዚአብሔር ለሰው ፊት እያደላምና። በ(1ቆሮ:6:9-10) ላይም እንዲህ ብሏል፤ ወይስ ዐመ፡ኞች የእግዚአብሔርን መንግሥት እንዳይወርሱ አታውቁም? አትሳቱ። ሲሰኙም ቢሆኑ ወይንም ጣዖትን የሚያመልኩ ወይም እመንዝሮች ወይም ቀራጮች፤ ወይም ሰዶማውያን ወይም ሌቦች ወይም ገንዘብን የሚመኙ ወይም ሰካራሞች ወይም ተሳታፊዎች ወይም ነጣቂዎች የእግዚአብሔርን መንግሥት አይወርሱም። በጸጋ ብቻ የሚዳን ቢሆን ኑሮ ይህን ሁል ምን እስለፈለፈው?

በ(2ቆሮ:6:4-7) ነገር ግን በሁሉ እንደ እግዚአብሔር አገልጋዮች ራሳችንን እናግጥናለን፤ በብዙ መጽናት፤ በመከራ፤ በችግር፤ በጭንቀት፤ በመገረፍ፤ በወገኔ፤ በሁከት፤ በድካም፤ እንቅልፍ በግጣት፤ በመጦም፤ በንጽሕና፤ በዕውቀት፤ በትዕግሥት፤ በቸርነት፤ በመንፈስ ቅዱስ፤ ግብዝነት በሌለው ፍቅር፤ በእውነት ቃል፤ በእግዚአብሔር ገይል።።።

(ገላ:5:18-26) ነገር ግን እላለሁ በመንፈስ ተመላለሱ፤ የሥጋንም ምኞት ከቶ አትፈጽሙ። ሥጋ በመንፈስ ላይ፤ መንፈስም በሥጋ ላይ ይመኛልና፤ እነዚህም እርስበርሳቸው ይቀዋወማሉ፤ በለዚህም የምትወዱትን ልታደርጉ አትችሉም። በመንፈስ ብትመሩ ግን ከሕግ (እሪት) በታች አይደላችሁም። የሥጋ ሥራም የተገለጠ ነው፤ እሱም ዝሙት፤ ርኩስት፤ መዳራት፤ ጣዖትን ግምለክ፤ ሟርት፤ ጥል፤ ከርከር፤ ቅንዓት፤ ቁጣ፤ እድመኛነት፤ መለያየት፤ መናፍቅነት፤ ምቀኝነት፤ መግደል፤ ሰካር፤ ዘፋኝነት ይህንም የመሰለ ነው። አበቀድሚያም አንዳልሁ እንደዚህ ያሉትን፤ የሚያደርጉ የእግዚአብሔርን መንግሥት አይወርሱም። (ወንጌላዊ ሆይ! በጸጋው ጸድቀሃልና ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን ገጣውእ በድፈረት ትሠራለህ? አትሠራም፤ እንግዲያም እፍህ የሚያወራውን ልብህ እያምንግ! እንዲህ ከሆነ ከንደኛህ ቤተ ክርስቲያን ጋራ አትጣላ፤ ተግባብተህ፤ ተራርቀህ፤ ተባብረህ ኑር፤ ውዳሴ ከንቱ እያታልህ፤ ገንዘብ እይግርክህ፤ ትዕቢት አይጨፍንህ። የመንፈስ ፍሬ የተባሉት እነዚህሳ ደስ አይሉህም? እነሱም

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

ፍቅር፡ ደስታ፡ ሰላም፡ ትዕግሥት፡ ቸርነት፡ በሳነት፡ እምነት፡ የውሃት፡ ራስን መግዛት ናቸው። በእነዚህ ላይ ሕግ የለም። እነዚህን በመፈጸም ክርስቶስን ለማስደሰት ትፍጨረጨር የለም?

ያዕቆብም (2:14-26) ሃይማኖት ያለሥራ ዋጋ እንደሌለው ሥራ የሌለው እምነት በራሱ የሞተ ነው አያለ ገልጧል። ስለዚህ ብዙ ለማንበብ የሚፈልግ የሚከተሉትን ጥቅሶች እንዲያነብ ይጋበዛል።

ስለ ምግባርና ሃይማኖት አጭር ጥቅሶች

(ዮሐ.3:16-19፤ 6:29፤ 14:15፤ 21፤ 23፤ 24፤ ማቴ.25:31-46፤ ሮሜ.2:6፤ 13፤ 1ዮሐ.5:1-5፤ ያዕ.2:17፤ 20፤ መዝ.62:12፤ 1ኢጥ.1:17፤ 1ዮሐ.5:29፤ ገላ.6:9፤ 2ተሰ.2:3-13፤ ዕብ.13:2፤ ዘፍ. 19:2፤ 1ጢሞ.1:18፤ ያዕ.2:14፤ 21፤ ፤25፤ 17፤)

፤ ምግባርና የሃይማኖት መደምደሚያ፤

ውድና ክቡር አንባቢ ሆይ! ሃይማኖት እግዚአብሔር ለለው ልጅ ራሱ የገለጠው አስተርእዮ (ክሥተት) እንጂ የሰው ልጅ ፍልስፍና አይደለምና፡ በፊት የሰማሁት እንዲህ አይደለም፡ እኔ እንዲህ ባለ ነገር አልሰማኝም፡ ለልቡናዬና ለሐሳቤ እንጂ፡ ለእግዚአብሔር ቃል አልታዘዝም ማለቱን ትተህ፡ በትሕትና የእግዚአብሔርን ቃል ተቀብለህ፡ ሃይማኖትንና ምግባርን አስተባብረህ መንግሥተ ሰማያት ለመግባት ተሰናጸ። ለባልንጀራህም አስተምር፡ ሁለቱን ከሚያስተባብርም ጋራ ተሰማማ። በትዕቢትም ይሁን ለሹመት ብለው ሰዎች የፈጠሩትን አጥር ንጹህ ከክርስቲያን ወንጀምህ ተደባለቅ። በዚህም እርስ በርሳችሁ ተፋቀሩ ብሎ ያዘዘውን መድኃኒትህንና ፈጣሪህን ክርስቶስን ትመሰላላህ።

ምዕራፍ ዐሥራ ስምንት

ሉተራውያን

እምስቱን አዕማደ ምስጢርና ስባቱን ህብታት በርቱዕም ሆነ በኢርቱዕ የሚቀበሉ፡ ተቀብለውም በሥራ የሚያውሉ ሁሉ ልዩነታቸው በሹመት፡ በገንዘብ፡ በትዕቢት እንጂ በሃይማኖት እንዳይደለ በዚህ መጽሐፍ በሌላ ቦታ ተገልጧል። ሉተራውያንም አዕማደ ምስጢርን በሙሉ ምስጢረ ሥላሴ፡ ምስጢረ ሥጋዌ ምስጢረ ጥምቀት፡ ምስጢረ ቁርባን፡ ምስጢረ ትንሣኤ መታን ብለው ስለሚያምኑ ከጥንት አብያተ ክርስቲያን፤ ከካቶሊክ፡ ከግሪክ እርቶዶክስ፡ ከኢትዮጵያ፡ ከግብጽ በመላ ከምሥራቃውያት ጋራ ይመሳሰላሉ።

ይህም በእግስበርግ ተአምና (አምክንዮ) The Augsburg confession= ሦስቱን አመክንዮታት፤ የሐዋርያት አመክንዮ፡ የኒቅያን የሠለስቱን ምእት አመክንዮ (ጸሎተ ሃይማኖት) የአትናትዮስን አመክንዮ በመቀበላቸው በምስጢረ ሥላሴ፡ በምስጢረ ሥጋዌ፡ በምስጢረ ጥምቀት፡ በምስጢረ ትንሣኤ፡ በቤተ ክርስቲያን እንድነት ማመናቸው ይታወቃል። ለዚህም ሦስቱን አመክንዮታት በምዕራፍ 19 ይመለከታል።

በዚህ መጽሐፍ አመክንዮታቱ እንደመግቢያ ከተገለጡ በኋላ በጥናው መጽሐፍ የሚከተሉት አርአስት በእናቅጽ ቁጥር ተገልጠዋል፤

አንቀጽ 1 እግዚአብሔር አብ፤

አንቀጽ 2 ጥንተ አብሶ

አንቀጽ 3 ወልደ እግዚአብሔር

አንቀጽ 4 በጸጋው ድንናል

አንቀጽ 5 ቤተ ክርስቲያን

አንቀጽ 6 ጥምቀት

አንቀጽ 7 ቁርባን

አንቀጽ 8 ኑዛዜ

አንቀጽ 9 ንስሐ

አንቀጽ 10 ክህነት (ተክህና)

ከዚህ የቀረው ተክሊልና (ሥርዓተ አውስቦ) ቀንዲል ነው። እነሱንም በተግባር ሲሠሩዋቸው ይታያሉ። በጸጋው ድንናልንም በማስታረቅና በማግለጽ ምዕራፍ ያዩአል።

የሁለቱ ልዩነትና ጠብ የመጣው ከሃይማኖት ይልቅ በዚያን ጊዜ በሮም ቤተ ክርስቲያን ሥርዓትና በነገድና ሕዝብ ኩራት፡ በጊዜው የሮም ቤተ ክርስቲያን ከክርስቶስ ይልቅ፡ እንደዛሬው ተዋሕዶ፡ጳድቃን በማዕታትንና

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

የተከብሮ ሥርዓትን ታስተምሮ ስለነበረ፤ ክርስቶስን ለማስተማር መንፈስ ቅዱስን ለማሳወቅ ነበረ የሚሉ ብዙዎች ናቸው። አሁን ግን ከሁለተኛው የባረካን ጉባኤ በኋላ ቢኖር ኑሮ ሉተር ክርም ቤተ ክርስቲያን ጋራ ባልተጣላም ነበር የሚሉ አሉ።

ሉተራውያን ከካቶሊክ ጋራ በምስጢረ ሥላሴ፣ መንፈስ ቅዱስ ከአብም ከወልድም ይወርጣል፣ በክርስቶስ ባሕርያት፣ በጥምቀት፣ በሥጋሁ ወደሙ፣ በሚሥጢረ ትንሣኤ፣ በንስሐ፣ በበጎ ሥራ፣ በህልዎትና በረድኤት መላእክት ያምናሉ፣ ይህ ከሆነ ልዩነታቸው ያለው በሥርዓት አገልግሎትና በትዕቢት ብቻ ሁኖ ይቀራል።

ፖዕራፍ ዐሥራ ሰጠኝ

አመክንዮታት፤ (የሃይማኖት መግለጫዎች)

አመክባዮታት ብዙ ናቸው፤ ለዚህ መጽሐፍ አንባቢ ግን ሦስቱ ብቻ ቀርቦዋል። እነሱም የሐዋርያት፣ የኒቅያ፣ የኦትናቲዎስ ይባላሉ። ለአንባቢ ግስተያየት እንዲመቸው በአግርኛና በእንግሊዘኛ ከዚህ ቀጥሎ እንሆ!

1. የሐዋርያት አመክንዮ (የእምነት መግለጫ)

ለማይንና ምድርን በፈጠረ፣ ሁሉን በሚችል አባት አንድ አምላክና በመንፈስ ቅዱስ ተፀንሶ ከድንግል ግርያም ተወለዶ በጸላጦስ ጊዜ ታሞ፣ ተለቅሎ፣ ሙቶ በተቀበረ በጌታችን በአንድያ ልጁ በኢየሱስ ክርስቶስ አምናለሁ። ወደ ሲኦል ወረደ፣ በሦስተኛው ቀን ከሙታን ተለይቶ ነተሣ፣ ወደ ሰማይ ዐርጎ፣ ሁሉን በሚችል አምላክ አባት ቀኝ ተቀምጧል። ከዚያም በሕያዋንና በሙታን ለመፍረድ ይመጣል።

በመንፈስ ቅዱስ፣ በቅድስት ቤተ ክርስቲያን፣ በቅዱሳን ኅብረት፣ በሥርየተ ኅጢአት፣ በሥጋ (ሰውነት) ትንሣኤና በዘለዓለም፣ ሕይወት አምናለሁ። አሜን።

ይህ በግሪክና በላቲን ያለው ነው፣ በግዕዝ ግን በመጽሐፈ ቅዱስ የኦትናቲዎስን አመክንዮ የመለሰ ተጽፎ ቤተ ክርስቲያን ለአገልግሎት ትጠቀምበታለች፤ ለለዚህ ከውጭው የቅዱስ ኦትናቲዎስ ጋራ በመመላለሱ እሱም ተጽፏል።

አመክንዮታት

2. ሌላው የሐዋርያት አመክንዮ፤

የጌታችንና የአምላካችን የመድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስ አባት በሚሆን፡ ፍጥረታትን ሁሉ በፈጠረ በአንድ አምላክ እናምናለን። በባሕርዩ ምክንያት የለበትምና። አስቀድመን እንደተናገርን በዘመኑ ሁሉ ይኖራል እንጂ ጥንት ወይንም ፍጻሜ የለውምና የግይጦፋ ብርሃን አለው፤ ወደ ርሱም መቅረብ የሚቻለው የለም። ሁለተኛ አይደለም፡ ሦስተኛም አይደለምና፡ አይጨመርበትም ብቻውን ለዘለዓለም የሚኖሩ አንድ ነው እንጂ የግይታወቅ የተሰወረ አይደለም። ሁሉን የያዘና ከፍጥረት ሁሉ በላይ የሠለጠነ መሆኑን በአራትና በነቢያት ፈጽመን ዐወቅነው እንጂ። የጌታችንና የመድኃኒታችን የኢየሱስ ክርስቶስ አባት እግዚአብሔር አብ አንድ ነው፤ ዓለም ላይፈጠረ የተወለደ ከርሱ ጋራ የተካከለ የሚሆን አንድያ ልጅ ሠራዊትንና ሢመታትን ሥልጣናትንም ሁሉ የፈጠረ፡ በኋለኛው ዘመን ለው ይሆን ዘንድ የወደደ፡ ያለ ወንድ ዘር ከቅድስት ድንግል ግርያም ሥጋን የነሣ፡ ያለ ንጢአትና ያለበደል እንደ ሰው ያደገ፡ በአንደበቱም ሐሰት የለበትም፤

ከዚህ በኋላ ታሞ በሞተ፤ በሦስተኛውም ቀን ከሙታን ተለይቶ በተነሣ፡ ወደ ላከውም ወደ አብ ዐርጎ ጎይል ባለውም ቀኝ በተቀመጠና፡ ከአብና ከወልድ ጋራ የሚኖር፡ ዓለምን ባዳነ፡ ከአብ የሠረፀ ጳፊቅሊጦስ (አግላጅ፤ ጠበቃ) በሰደደልን (በላከልን) እናምናለን።

አንግዲህ የእግዚአብሔር ፍጥረት ሁሉ በጎ አንደሆነ የሚጣልም እንደሌለ እንናገራለን። የሥጋ ሕይወት የምትሆን ነፍስ ግን ንጽሕት ቅድስት ናት።

እኛስ ጋብቻ ንጹሕ አንደሆነ ልደትም ርኩበት እንደሌለበት እንናገራለን። ሕዝቡ ይበዙ ዘንድ እግዚአብሔር አዳምንና ሔዋንን ፈጥሮአቸዋልና። ከሥጋ ጋራ የግትሞትና የግትለበለብ ነፍስ በሥጋችን እንዳለች አናስተውል።

እኛስ የሃይማኖት ለዋጮችን ሥራቸውን እንጸይፋለን፤ መለየታቸውንም ሁሉ፤ ሕግን መለወጣቸውንም፤ እነርሱ በእኛ ዘንድ የረከቡ ናቸውና። ዳግመኛም የሞቱ የጻድቃንና የኃጥአንን ትንሣኤ እንዳለ እናምናለን። ሁሉም እንደየሥራው ፍጻሜን የሚቀበልበት የፍርድ ቀን እንዳለ እናምናለን።

ዳግመኛ ክርስቶስ ሰው ከመሆኑ የተነሣ፡ ምንም ሕጻጽ አንደ

እንድ አረኛ፡ እንድ መገጋ

ሌለበት እናምናለን በእውነት ሰው የሆነው የእግዚአብሔር ቃል ነው እንጂ፡ የአብ ሊቀ ካህናት እሱ የሰውን ዘር ከእግዚአብሔር ጋራ አስታረቀ። እንግዲህ እንደ አይሁድ አንገዘር፡ አሪትና ነቢያትን የግፊጽግኛው እንደ መጣ እናውቃለን።

አሕዛብ ሁሉ የርሱን መገገሥት ተስፋ የግፊጽግኛውን እየሰሰ ክርስቶስ ከይሁዳ ከዕረድ ሥር የተገኘ፡ ሥልጣኑ በትክኖል ላይ የሆነ፡ ክብር ምስገናና ገናንነት፡ ቡራኬ፡ ውዳሴ፡ መመስገን ለርሱ ይገባል፤ ዛሬም ዘወትርም ለዘላለሙ፡ አሜን። (መ.ት.ገ. 101-105)

3. አመክንዮ (እሱተ ሃይማኖት) ዘሠለስቱ ምእት፤

ይህን ገን የኒቅያው አመክንዮ የግሉትም አሉ።

ሁሉን በያዘ ሰግይና ምድርን፡ የግታየውንና የግይታየውን በፈጠረ በእንድ አምላክ በእግዚአብሔር አብ አምናለሁ። ዓለም ሳይፈጠር ከርሱ በተወለደ የአብ እንድያ ልጅ በግሆን በእንድ ጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ ከብርሃን በተገኘ ብርሃን፡ ከእውነተኛ አምላክ በተገኘ እውነተኛ አምላክ፡ በተወለደ እንጂ ባልተፈጠረ፡ በመለኮቱ ከአብ ጋራ እኩል በግሆን፡ ሁሉ በርሱ በሆነ ሰለኛ፡ ሰለስዎች፡ እኛን ለግዳን ከሰግያት በወረደ፡ በመንፈስ ቅዱስ ከቅድስት ድንግል ግርያም ሰው በሆነ፡ በኢንጢናዊ ሊላጦስ ዘመንም ሰለኛ በታመመ፡ በተሰቀለ፡ በሞተ፡ በተቀበረ፡ በሦስተኛው ቀን ከመታን ተለይቶ በተነሣ፡ በቅዱሳት መጻሕፍት እንደ ተጻፈ፡ በክብር ወደ ሰግይ ባረገ፡ በአባቱም ቀኝ በተቀመጠ፡ ዳግመኛም በሕያዋንና በመታን ይፈርድ ዘንድ በጌትነት በግመጣ፡ ለመገገሥቱም ፍጻሜ በሌለው (በእንድ ጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ) አምናለሁ።

ሕይወትን በግሰጥ ጌታ ከአብ በሠረፀ፡ ከአብና ከወልድ ጋራ በግሰግድሰትና በግመሰገን፡ በነቢያት በተናገረ፡ በመንፈስ ቅዱስም አምናለሁ። በእንዲት ቅድስት ክሁሉ በላይ በሆነች ሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያን አምናለሁ። ገጢአትን ለግስተሰሪይ (በምትሰጥ) በእንዲት ጥምቀት አምናለሁ። በትንሣኤ መታንና በግመጣው ሕይወት ተስፋ አደርጋለሁ። አሜን።

f. The Apostiles' Creed

I believe in God, the Father almighty, maker of heaven and earth: and in Jesus Christ, his only Son, our Lord: who was conceived by the Holy Spirit, born of the Virgin Mary,

አመከንቶታት

suffered under Pontius Pilate, was crucified, dead, and buried: he descended into hell, the third day he rose from the dead, he ascended into heaven, and is seated on the right hand of God, the Father almighty, whence he shall come to judge the living and the dead.

I believe in the Holy Spirit, the holy Christian Church, the Communion of saints, the forgiveness of sins, the resurrection of the body and the life everlasting. Amen.

II. The Nicene Creed

I believe in one God, the Father almighty, maker of heaven and earth and of all things visible and invisible. And in one Lord Jesus Christ, the only-begotten Son of God, begotten of the Father before all ages, God of God, Light of Light, very God of very God, begotten not made: being of one substance with the Father, through whom all things were made: Who for us men and for our salvation came down from heaven, was incarnate by the Holy Spirit of the Virgin Mary, and was made man: who for us, too, was crucified under pontius pilate, suffered, and was buried: the third day he rose according to the Scriptures, ascended into heaven, and is seated on the right hand of the Father: he shall come again with glory to judge the living and the dead, and his kingdom shall have no end.

And in the Holy Spirit, the lord and giver of life, who proceeds from the Father who together with the Father and the son is worshiped and glorified: Who spoke by the prophets.

And I believe one holy, Christian, and apostolic church. I acknowledge one Baptism for the remission of sins, and I look for the resurrection of the dead and the life of the age to come. Amen.

እንድ እረኛ፡ እንድ መንጋ

III. The Athanasian Creed

Whoever wishes to be saved must above all else, hold the true Christian faith. Whoever does not keep it whole and undefiled will without doubt perish for eternity.

This is the true Christian faith, that we worship one God in three persons and three persons in one God without confusing the person or dividing the divine substance

For the Father is one person, the son is another, and the Holy Spirit is still another, but there is one God-head of the Father and of the Son and of the Holy Spirit, equal in glory and coequal in majesty.

What the Father is, that is the Son and that is the Holy Spirit: the Father is uncreated, the Son is uncreated, the Holy Spirit is Uncreated; the Father is eternal, the Son is unlimited, the Holy Spirit is unlimited:

the Father is eternal, the Son is eternal, the Holy Spirit is eternal; and Yet they are not three eternalists but one eternal, just as there are not three who are uncreated and who are unlimited, but there is one who is uncreated and unlimited.

Likewise the Father is almighty, the son is almighty, the Holy Spirit is almighty, and Yet there are not three who are almighty but there is one who is almighty.

So the Father is God, the son is God, the Holy spirit is God and Yet they are not three Gods but one God.

So the Father is Lord, the Son is Lord, the Holy Spirit is Lord and Yet they are not three Lords but one Lord.

For just as we are compelled by Christian truth to acknowledge each person by himself to be God and Lord, so we are forbidden by the Christian religion to say that there are three Gods or three Lords.

አመከንዮታት

The Father was neither made nor created nor begotten by anybody.

The Son was not made or created, but was begotten by the Father.

The Holy Spirit was not made or created or begotten, but proceeds from the Father.

Accordingly there is one Father and not three Fathers, one Son and not three sons, one Holy Spirit and not three Holy Spirits.

And among these three persons none is before or after another,

none is greater or less than another, but all three persons are coequal and coeternal, and accordingly, as has been stated above, three persons are to be worshiped in one Godhead and one God is to be worshiped in three persons.

Whoever wishes to be saved must think thus about the Trinity.

It is also necessary for eternal salvation that one faithfully believe that our Lord Jesus Christ, Became man for this is the right faith, that we believe and confess that our Lord Jesus Christ, the Son of God, is at once God and man:

he is God, begotten before the ages of the substance of the Father, and he is man, born in the world of the substance of his mother, perfect God and perfect man, with reasonable soul and human flesh, equal to the Father with respect to his Godhead and inferior to the Father with respect to his manhood.

Although he is God and man, he is not two Christs but one Christ:

One, that is to say, not by changing the Godhead into flesh but by taking on the humanity into God.

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

One, indeed, not by confusion of substance but by unity in one person.

For Just as the reasonable soul and the flesh are one man, so God and man are one Christ,

Who suffered for our salvation, descended into hell, rose from the dead, ascended into heaven, is seated on the right hand of the Father, whence he shall come to judge the living and the dead.

At his coming all men shall rise with their bodies and give an account of their own deeds.

Those who have done good will enter eternal life, and those who have done evil will go into everlasting fire.

This is the true Christian faith. Unless a man believe this firmly and faithfully, he cannot be saved.

እነዚህን አመክንዮታት የግብርና ሁሉ ክርስቲያን ነው፤ ስለሆነ፤ የቀረው ችግር ሁሉ በክብር ጠረጴዛ በውይይት፤ መሪዎች ሰላም፤ ከፈለጉ፤ ሊፈታ ይችላል።

ምዕራፍ ፶፱

ክርስትናን ያስፋፋ ታላላቅ አበው፤

ክርስትና በአብዛኛው ዓለም የተስፋፋው ከጳራቅሊጦስ እስከ አራተኛው የኬልቄዶን ጉባኤ 451 ዓ.ም. ነው። በዚህ ዘመን ከሐዋርያት ሰጥቀው ብዙ ንጹሐን፣ ተጉሃን፣ ኅያላን ሰባክያን፣ ደራስያን፣ ጳሓፍያን ሊቃውንት ተነሥተዋል። የክርስትና ሃይማኖት ከዚህ የደረሰው በመንፈስ ቅዱስ ርዳታና በአንደዚህ ባሉት ሰዎች ትጋት ነው።

ጌታ እንዳረገ፣ ሐዋርያትን ባይልክ፣ ቅዱስ ጳውሎስን ባያስነግ፣ ሰባክያንንና ሊቃውንትን በአየጊዜው ባይቀስቅስ፣ ይህን ጊዜ፤ ክርስቶስ እይሁድ የሰቀሉት ሌባ ነው ተብሎ ይረሳ ነበር። ስለዚህ ሁሉንም ባይሆን ጥቂቶቹን ዋና ዋናዎቹን በአየጊዜው እየተነሡ፣ አሕዛብን በሰብከት፣ መናፍቃንን በትምህርት አየመለሱ እስከ ኬልቄዶን ጉባኤ

ክርስትናን ያደረሱትን ከዚህ ቀጥለን በዘመን ተራ እናቀርባለን።

ፓፒያስ (60-130) የፍሪጂያ ከተማ የኤራጸሊስ ጳጳስ፣ የሐዋርያው የቅዱስ ዮሐንስ ደቀ መዝሙር፣ የፖሊከርፕ (ብዙ ፍሬ) ጓደኛ ነበር። ከ110-130 የኤራጸሊስ ከተማ ጳጳስ ሁኖ ኑሯል። በዚህ ረጅም ጊዜ ውስጥ ብዙ በተአምራት የተሞሉ መጻሕፍት ጽፏል፤ ትውፊትን አስፋፍቷል፤ ለእሱ ትውፊትና ቅዱሳት መጻሕፍት እኩል ነበሩ። የጌታችንን ሰብከት በእምነት ቅጽ መጽሐፍ ጽፏል።

ኢግኖቲዮስ (ኢግኖጢዮስ)

ኢግኖጢዮስ የአንጾኪያ ጳጳስ በትምህርቱ ኅይለኛና ብርቱ ሰለነበረ ከአንጾኪያ እስከሮም ሰወታደር ታጅቦ በእግሩ ሂዶ በ84 ዓመቱ ለአራዊት ተጥሎ በሰማዕትነት ሙቷል። በመንገዱ ሊሄድ የአሰሚርና ጳጳስ ፖሊከርፕና የአካባቢው ክርስቲያን በክብር ተቀብሎታል። እሱም በዘመኑና በአካባቢው በነበሩት መናፍቃን ላይ ሰድሶት ከታባት (መልአክታት) ጽፏል፤ ከሌሎች ታላላቅ መጻሕፍቱ ይልቅ ኢግኖጢዮስ የሚታወቀው በእነዚህ ነው። እነሱም ክርስቶስ መስሎ ተወሰደ እንጂ አግኖዊ አይደለም በሚሉ በደኪስቲና በእይሁዳዊነት ላይ የተጻፉ ናቸው። ኢግኖጢዮስ የተወሰደበትና የሞተበት ቀን አልታወቀም፤ የሆነ ሁኖ በጌታ ዘመን ተወልዶ በ84 ዓመቱ ከ107 ዓ.ም. በፊት ሙቷል። ስለ አግኖጢዮስ (ኢግኖጢዮስ) ብዙ አፈ ታሪክ ይነገራል፤ እንዳንደች ኢግኖጢዮስን ከላቲን ቃል ኢግኒት ከሚለው ጋራ ያያይዩና በትምህርት ሊቅ ስለሆነ አሳቱ ይሉታል። ሌሎች ደግሞ ኢግኖጢዮስ ቴዎፎርስ ስለሆነ ስሙ አምላክን የተሸከመ ወይም አምላክ የተሸከመው ብለው ይፈቱና ጌታ

አንድ እረኛ፡ አንድ መገጋ

ለሐዋርያት ትሕትና ለግስተግር ክፈታቸው አቁሞ የተጠቀመበት ሕፃን እሱ ነው። ወይም ሕፃናትን ተዋቸው ወደ እኔ ይምጡ ብሎ ሐዋርያትን ባዘዛቸው ጊዜ መጀመሪያ የባረከውና የዳሰሰው ሕፃን አገናጧቸው ነው ብለው እመቻችተው ይተረጉጣሉ። ያም ሆነ ይህ ፍቁረ እግዚአብሔር ሁኖ ክርስቶስን ለብሶ፡ ለሰ ክርስቶስ ለአራዊት ተጥሎ መቷል። አገናጧቸው የመጀመሪያው ትልቁ የክርስትና ተዋሃዲ ነው።

የሮሙ ቀሌግንጦስ፤ ከ90-100 የሮም ጳጳስ የነበረ ቀሌግንጦስ ነው። ብዙዎች ከቅዱስ ኢፕሮስ ቀጥሎ የነበረው ጳጳስ ነው ሊሉ ሌሎች ደግሞ ቅዱስ ኢፕሮስ የሞተ በአሞላው ውስጥ በኔሮን ዘመን ለለሆነ ከኢፕሮስና ከቀሌግንጦስ መካከል ሌላ ሁለት ጳጳሳት አሉ። እሱ ግን የኢፕሮስም የሰውሎስም ተግሪ ሊሆን ይችላል ይላሉ። ያም ሆነ ይህ ከዚህ ግን ቀሌግንጦስ የሚፈለገው ለሰ ሕይወት ታሪኩ ባይሆን ለለሥራው ነውና ተግባሩን እንመልከት። በትውፊት ሐዋርያት ትምህርታቸውን ያወረሱ ለቀሌግንጦስ ነው ይባላል። እሱም አብያተ ክርስቲያንን የሚያቃርቡና የሚያጠነክሩ ብዙ ክታባት ጽፏል፤

በ96 ዓ.ም. የቆሮንቶስ ካህናትና ምእመናን በተጣሉ ጊዜ በሮም ቤተ ክርስቲያን ስም የሸግግሌ ክታብ ለግስታረት ጽፏል። በዚህም መዓርጋተ ክህነትን ገልጦ፡ ምእመናንም ለካህናት እንዲታዘዙ ገልጧል፡ አዝዟል። ካህናትን የሾመ ጌታ ለለሆነ የቆሮንቶስ ምእመናን ያወረዱቸውን ጳጳሳትና ቀላውስት እንዲመልሱና በዚህም ንስሐ እንዲገቡ አዝዝዋል።

በቅሰናም በጽጵስናም ተግባራዊ ሲያስተምር ኑሮ በዘመኑ ደግታያናስ በሰግዕትነት መቷል።

በመንፈሳዊ ሕይወቱም ትጉህ፡ ጽሑፍ፡ መስተጋድል ነበረ።

ፖሊካርፕ (ብዙ ፍሬ፡ፍሬው)

ፖሊካርፕ (70-155) የእዝግሮኒ ጳጳስና ሰግዕት፡ ስለእሱ የሚናገሩት ምንጮች ሁሉ፡ ታግኝ ካህን የሐዋርያዊት ትውፊት ጠበቃ፡ የእርቶዶክስ ሃይማኖት ዐምድ ይሉታል። ፖሊካርፕ የወንጌላዊው ዮሐንስ ተግሪ ነበር፤ ያጳለሰውም እሱ ነው። ብዙ መጻሕፍትን ጽፏል፤ የሚታወቀው ግን በገድለ ሰግዕታቱ ነው።

አቲናጎራስ

አቲናጎራስ በሁለተኛው መቶ ዘመን የነበረ የክርስቲያን ተዋሃዲ

ክርስትናን ያስፋፋ ታላቅ አበው

(ተከራካሪ፡ ጠበቃ Apologist) ነው። ክርክሩም በአፍላጦን ፍልስፍና ተመሥርቶ ለንጉሠ ነገሥቱ ለግርቆስ አውራሊዮስ የቀረበ ነው። የሚያሳየውም በክርስቲያን ላይ የሚነዛው የስም ግጥፋት ዘመቻ ሐሰት መሆኑን ነው። እሱም አግዜር አለ አያሉም፡ የሰው ሥጋ ይበላሉ፡ በቤተ ዘመድ መካከል ያመነዝራሉ ነው። የዚህን ሐሰትነት ካስረዳ በኋላ ሰላግዊነታቸውን ገልጦ የዜግነት መብት ለክርስቲያን ሁሉ ይጠይቃል። የሰውነትን ትንሣኤ የሚያስረዳም ጽፏል።

የጎሉ ኢሬኔዎስ (Irenaeus of Gaul)

ኢሬኔውስ ከ175-195 የሊዮንስ ላላስ የነበረ፤ የእዝግርኔ ተወላጅ የፖሊካርፕ ተግሪ ነው። ሰጥቂት ቀንም ሮም አስተምሯል ይባላል። በግናስቲክ ላይ መጽሐፍ ጽፏል። የሐዋርያት ትምህርትም ልክ መሆኑን በሰራው አስረድቷል።

ፋስጢኖስ ሰግዕት (Justin, martyr)

የመጀመሪያው ተዋሃዲና ሰግዕት 100-165 በጥንት በሰግርያ፡ ሴኬም በኋላ ኔዎፖሊስ (ናብሎስ) በምትባለው ከአሕዛብ ቤተ ሰብአ ተወላጅ። ትምህርትን የግይጦግብ፡ እውነትን ፈላጊ ነበርና ከአሕዛብ ፍልስፍና እስተይክን፡ አፍላጦንን፡ አርሰጣጣሊስን፡ ፒታጎራስን አጠና። እነዚህ ሁሉ ለአእምሮው ርካታን ሰላልሰውት አሁንም እውነትን ቢፈልግ በ130 ዓ.ም. ክርስትናን አገኘና ተጠመቀ። ከ130-135 ኤፌሶን አስተግረ፤ በዚህ ጊዜ ከአይሁዳዊው ትሪፎ ጋራ ተጋጩና የመጀመሪያውን ተዋሥኦ ወይም ተቃሕም በትሪፎ ላይ ጻፈ። ከዚያን በኋላ ሮም ሂዶ የክርስትና ትምህርት ቤት መሥርቶ ብዙ መናፍቃንና አሕዛብን የሚያሳፍሩ የተዋሥኦ መጻሕፍት ጻፈ። ፋስጢኖስ የመጀመሪያው ፈላስፋ የክርስቲያን ተዋሃዲ መሆኑ ነው። በመጨረሻው ተገርፎ፡ ተደብድቦ፡ ተከልሎ ሰግዕት ሁኗል። አብያተ ክርስቲያን ሁሉ ቅዱስ ይሉታል።

ቴርቲሊያኖስ (Tertullian)

ቴርቲሊያኖስ (160-220) የሰሜን አፍሪካ የካርታጅ ተወላጅ፡ ወላጆቹ ከአሕዛብ ነው ናቸው። በአሕዛብ ሥልጣኔ አድጓል፡ ሕግ ተምሯል፡ ለተወሰነ ጊዜም በሮም በጥበቅና ሠርቷል። ሕግ ግጥናቱም በኋላ የመንፈሳውያን ቃላት ውሳኔ ለመቅረጽ ረድቶታል። በላቲን መንፈሳዊ መጽሐፍ ለመጻፍ የመጀመሪያው ቴርቲሊያኖስ ነበር። ከእሱ በፊት ክርስቲያን መንፈሳዊ ነገር ሁሉ የሚጻፈውና የሚነገረው በሮም

እንደ እረኛ፡ እንደ መንጋ

መንግሥት ሁሉ በግሪክ ነበር። በ195 ክርስትናን ተቀብሎ ወደ ትውልድ ህገሩ ተመልሶ፤ ቀሪ የንኡስ ክርስቲያን እስተግሪ ሁኗል። በዚህ ጊዜ በ207 እካባቢ የሞንታናውያን ትሩፋት ይሰበውና ወደ እነሱ ክፍል ይገባል፤ ገብቶም የራሱን ትምህርት ቤት ይከፍታል፤ ሞንታናዊነትም እስከ 4ኛው መቶ ዘመን እየተንገዳገደ የቆየ ቤተ ክርስቲያን ያልተቀሰላቸው ኑፋቱ ነው።

ሞንታናዊነት በንሱሐ ለሚመለሱ ሰዎች መቀጮው ከረበናት የመጣ፡ የክርስቶስ መንፈስ የሌለው፡ እንደ መጽሐፈ ቴድር ያለ ጨካኝ ትጣት ያዝዛል፤ የብትውና ተጓድሎው ሰውነትን በረሃብ በጸም፡ በጸሎት፡ በሰጊድ በሕርመት እስከ ግደነዝዝ ነው። ሁለተኛ ጋብቻ ከሞተም በኋላ ይከለክላል። ውትድርና ከክርስትና አይሰማም ብሎ ይከለክላል፤ በዚህም የጀሆባ ምስክሮች አባት መሆኑ ነው። ወደ ግመንዘር ስለሚሰብ ቴያትር ቤት መግባትንና ግንበራዊ ጭቀታን፡ ዘፈንን፡ ዳንሰን፡ ዓለማዊ ሙዚቃን ይከለክላል።

ሞንታኒዝም በዚህ ሂደቱ ክርስቲያንን ከገብረተ ሰብ የሚለይ ስለሆነ ቤተ ክርስቲያን ባለመቀበሏ ቴሮቲልያናስም የቤተ ክርስቲያን ሊቅ እንጂ አባት ሳይባል ቀረ። ጠበቃ እንደ መሆኑ መጠን የሕግን ቃላት ውሳኔ በግወቁ ሌሎች ተዋሃዶችን ያላወጡትን ወይም ያልደረሱበትን ፍርጥርጥ አድርጎ ጽፏል። በተዋሥኦውም የክርስትናን ጠላት አሳፍሯል፤ ክርስቲያንን እኩርታል፤ እስተምሯል። በክርስቲያን ላይ ትወራ ለነበረው የሰም ግጥፊያ ሁሉ አላምሮ መልሷል። ለግናስቲካውያን በቂ መልስ ሰጥቷል። ምስጢረ ሥላሴን ከእሱ በፊት ከነበሩት በተሻለ አብራርቶ ጽፏል። ሥላሴ የሚለውን ቃል (Trinitas) በላቲን ለመጀመሪያ ጊዜ የቀረጸው እሱ ነው። በዚህም ላቲን ለግሪክ ቃል ተርፏል። ቴሮሊያናስ ይጽፍ የነበረው በላቲንና በግሪክ ነው። በላቲን የጻፋቸው እስካሁን ብዙዎች አሉ። ከቅዱሳት መጻሕፍት ይልቅ የሚያደላው ለትውፊት ነው። ከጸጋ እግዚአብሔር ይልቅ በትሩፋት ይመካል።

የእስክንድርያው ቀሌሚንጦስ (Clement)

ቀሌምንጦስ (155-220) ምናልባት ከአቴና ተወልዶ የአሕዛብን (የግሪክን) ፍልስፍና ተምሮ በኋላ ወደ እስክንድርያ ሂዶ ትምህርተ መለኮትን ከጳጉሜነስ ተምሮ፡ መምህሩ በ190 ሲሞት ወርሶ፡ እስከ 202 መራ እስተግረ፤ በ202 በሴፕቲሚየስ ሲበሩስ ምክንያት ወደ ቂሳርያ

ክርስትናን ያበሩታ ታላቅ አበው

ሲሰደድ መንበሩን አርጌጌሰ ወርሶታል። ከ18 ዓመት በኋላ በሰደት በ220 ዓ.ም. መቷል።

ቀሰጂንጦስ እንደ ቲርቲሊያኖስ የአሕዛብ ፍልሰፍና፣ ትምህርት፣ ግንባራዊ ኑሮ አያሰራልም አይልም ነበር። እንዲያውም የአሕዛብ ፍልሰፍናና ትምህርት ብዙ የእውነት ቅንጣት ሰላሰው ቤተ ክርስቲያን ችላ ልትሰው አይገባም ይል ነበር። ከዚህም ጋራ የመጨረሻው ዕውቀት ግን የግንኙነት ራሱን በቅዱሳን መጻሕፍት በገለጠው በእግዚአብሔር ነው ይላል። ብሎም ብዙ መጻሕፍት ጽፎ አሰረድቷል። ቀሰጂንጦስ ከግንኙነት ምንጭ ሁሉ ከጥበብና ከዕውቀት መዝገብ ግስተዋልን ስለክርስቶስ መስጠሰብ አሰብን እያሰ ያገኘውን ሁሉ ያነብ ይመረምር ነበር።

ኪፐርያኖስ፣ የካርታጄ፣ (Cyprian)

የካርታጄ ኪብርያኖስ (200-258) በካርታጄ ከሠለጠነ ባህላዊ ህብታም ቤተ ሰብእ ተወልዶ፣ በ245 ክርስትናን ተቀበሎ። ከመጠመቁ በፊት የተግረው ጥብቅናና የአሕዛብን ፍልሰፍና ነበረ። እንደ ተጠመቀም የወንጌልን ቃል ለመፈጸም ንብረቱን በሞላ ሽጦ ለነዳያን መጸወተ። ወዲያውም በግስተግሩና በትሩፋቱ፣ በብሕትውና፣ በድንኳቱ፣ ቅዱሳን መጻሕፍትን በግወቁ ታወቀ፣ ተወደደ። በለዚህ በተጠመቀ በፀሐተኛ ዓመቱ ቀሰሰ። በሦስተኛ ዓመቱ ከእሱ በፊት የነበረው ጳጳስ ሊሞት ሕዝቡ ተሰብስቦ በአንድ ቃል ለጳጳስና መረጠውና በ248 የካርታጄ ጳጳስ ሆነ። በሊቅነቱና ፈጥኖ በመሾሙ ከእሱ በፊት የነበሩ አረጋውያን ቀንተው ብዙ ተንኮል ሸረቡበት። በዳክዮስ (250-51) ስደት ጊዜ በቤተ ክርስቲያን አበው ተመክሮ በሰደት ተሸሽን ሕዝቡን በመልእክት እየመራ አሳልፎ፣ ዳክዮስ ሊሞት ወደ መንበሩ ተመለሰ። በሰደቱ ጊዜ ብዙዎች ለጣዖት ሠውተዋል፤ የቀሩት ደግሞ ለሹግምቱ ጉዞ እየሰጡ ሠውተዋል፤ የንጉሠ ነገሥቱን አግልክት ተቀብለዋል፤ ለንጉሥም መሥዋዕት አቅርበዋል የግል መረጃ ተቀብለው ነበር።

የሠውትንና ሳይሠው በጉዞ መረጃ ያገኙትን እንዴት እንቀበላቸው የግል ጉሳኤ በ251 ኪብርያኖስ ጠራ። ስምን ቶሎ ቅስና አልተሰጠኝም የግል ፈላጊነት የግል ዲያቆንና ከኪፐርያኖስ በፊት ስምን እኔ አልተሸምሁም የግል ቀናተኛ ናባቱስ የግል ቄስ ተነሡበት። ናባቱስ ብዙ አክራሪዎችን ይዞ፣ ከካርታጄና ከሮም አስተባብሮ የሮም ጳጳስ እሁናስሁ ሲል አውሬሊዮስ ስለተመረጠ ከቤተ ክርስቲያን ተለየ። ውበጡ

አንድ እረኛ፡ አንደ መንጋ

ሹመት ይሁን እንጂ አፍአዊ ሙግት ግን በጉቦ ሳይሠው ያመለኩት በጥቂት ቀን ንስሐ ይመስሉ፡ የሠውት ግን ረጅም የንስሐ ጊዜ ይበጣቸው ነበር። ሁለተኛው ደግሞ ከደው የተመለሱትና ከተለዩ የተጠመቁት እንደገና ይጠመቁ ወይስ በአንብሮ እጅ እንቀበላቸው ነበር። በዚህም ክሮሙ ጳጳስ ከእስጢፋኖስ ጋራ ተጋጩ። የአፍሪካና የአስያ ትውፊት ከእርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ውጭ በ255-56 በተደረጉት ጉባኤዎች ምስጢራትን እንቀበልም አሰ። ይህ ጭቅጭቅ ሳይወሰን የጋለርየስ ሰደት ተነሣና ኪፐርያኖስና እስጢፋኖስ በሰግዕትነት ስለሞቱ ሳይወሰን ቀረ።

የኪፐርያኖስ ክታባት የሚያሳዩት ጥሩ ካህንና ዐዋቂ አስተዳዳሪ መሆኑን እንጂ በጣም የተማረ ነባቢ መለኮትነቱን አይደለም።

የኪፐርያኖስ ጽሑፎች የተሠማሩት፡

ሀ/ ድንግልና፡

ለ/ የቤተ ክርስቲያን እንድነት ከጳጳስ በታች፡

ሐ/ ጸጋ እግዚአብሔርን ለማግኘት ምጽዋትና አምልኮ ጣየትን ያወግዛል። ቤተ ክርስቲያንን እንደ እናቱ አድግን ያልያዘ እግዚአብሔርን እንዳባቱ ሊያገኘው አይችልም ይል ነበር። ከቤተ ክርስቲያን ውጭ ድንነት የለም ለሚለው አባባልም ደራሲው እሱ ነው። የጳጳሳቱን እኩልነት ይደግፍና የሮምን ጳጳስ አለትነት ፍለጋ ይቃወም ነበር። ጥምቀት ከክርስትና (ከጥምቀት) በፊት የነበረን ንጢአት ያነጻል፤ ከጥምቀት በኋላ የተሠሩ ንጢአቶች ግን በመላ ምግባር ይልቁንም በምጽዋት መፋቅ አለባቸው ይል ነበር። ስለ ሥጋሁ ወደሙ ያለው አስተያየቱ በመላ ቤተ ክርስቲያን ይልቁንም በምዕራብ ታላቅ ተጽዕኖ አድርጓል። የቁርባንን መሥዋዕታዊ ጠበዕይ ተቀበሰ፤ አስተማረ። ካህን የክርስቶስ ተከታይ፡ ወራሽ፡ እንደራሴ ነው፤ በእሱ አምሳልም መሥዋዕት ስለ ንጢአት በጉባኤው መካከል ያቀርባል።

የጌታ ሥጋና ደም አግናዊ ሥጋ ወልደ እግዚአብሔርና ደም መሆኑንና በመንበር ላይ በእየዕለቱ የሚሠዋ መሆኑን በደምብ ያሰረዳ ኪፐርያኖስ ነው። ከዚያ በፊት ብዙ ክርስቲያኖች መንበር ይሉ መሥዋዕት የለንም እያሉ በአሕዛብ ፊት ይፎክሩ ነበር።

የኪፐርያኖስ ጽሑፍና ሥራ ከሱ በፊት በትውፊት ስም የተሰበሰበውን የመጽሐፈ ባልቲት ተረት በታትናታል።

ክርስትናን ያስፋፋ ታላቅ አበው

አረጌኒስ (Origen)

አረጌኒስ (185-254) በእስክንድርያ ከአንድ ሰማዕት ተወልዶ በ18 ዓመቱ ለእስክንድርያው ንሑስ ክርስቲያን ትምህርት ቤት መምህር ሁኖ ተሹሟል። ተሹሞም በዓለም የታወቀች አድርጓታል። አረጌኒስን የመሰለ በሊቅነት፣ በደራሲነት በጥብዕት በእስክንድርያ አልነበረም፤ አልተተካም ይባላል። ቃለ እግዚአብሔርን ለማስተግር ካለው ፍቅር የተነሣ ወንዶች በምሽቶቻቸው ጠርጥረው ወደ ትምህርቱ ለመሄድ እንዳይከላከሉበት በገዛ እጁ ሕጽው ሁኗል። በዚህም ጳጳሱ ዲሜጥሮስ መጀመሪያ እንደሰማ መልካም አድረገህ ብሎ ካደነቀ በኋላ፣ በትምህርቱ ብዙ ተከታይና እድናቂ ሰላገሃ፣ ቀንቶ አላቀሰምህም ብሎታል። ቅስናውን ግን እየሩሳሌም ጳጳስ ሰጥቶታል። እንደ ጀርም አባባል ግንም ለው በሕይወቱ ሙሉ አንብቦ የማይዘልቀው መጽሐፍ ጽፏል። አናቅጽንና ደብዳቤውን ጭምር ቁጥሮ ከ6000-8000 መጻሕፍት ጽፏል ይላሉ ልዩ ልዩ ምንጮች። ይሁን እንጂ ብዙዎች ከ6000 በላይ እንደ ጻፈ ተሰማምተዋል። ጽሑፍና ለብክቱ እንደመብዛቱ ምቀኛውም በርክቶበታል።

ይህም እሁን በሀገራችን እንደሚታየው ግለት ነው። አንድ ጥሩ ለባኪ ተነሣ ተብሎ ሰው ወደዚያ የሄደ እንደሆነ በሁለተኛው ይከሰሳል፤ በዚያም በዚያም በሐሰት ስም አጥፊ ይነሣና ቢሆን ይታሰራል፤ ይገደላል፤ ብልጥ የሆነ እንደሆነ ይሰደዳል። ይህም በቀድሞ ዘመን እንደ አረጌኒስ ባሉ ሊቃውንት ሲደርስ የኖረ የነበረ፤ የሰው ልጅ ጠማማነት ባለበት ዘመን ሁሉ እየተፈጸመ የሚኖር ነው። ስሙን ሲያጠሩ ከሚኖሩት ታላላቅ ሥራዎች፤

1. ኤክሳፕላ= ለድለት ዕጥፍ የቅዱሳት መጻሕፍት የንጽጽር ጽሑፉ
2. በረገድ (በሴማ) የተዘጋጀ ትምህርተ መሰከቱ።
3. ወደር የለሽ ለሌልሰስ መልስ የተሰጠ ተዋሥኦው፤ ቅዱሳት መጻሕፍት በመንፈስ ቅዱስ ርዳታ መጻፋቸውን እያመነ፤ በእስክንድርያ ምሳሌያዊ (ተምሳሌት) አተረጓጎም ወደቀና እግዚአብሔር በእየዘመኑ በአስተርእዮ ይለያያል እንጂ በገጽ አንድ ነው አለና በኋላው ለተነሡ ለብዙ መናፍቃን መሪ ሆነ። እነሱም ቴዎዶቲስ፣ አርቴምን፣ ሳውሎስ ሳምሳጢ፣ ጵራክስያስ፣ በረለስ፣ ሰባልዮስ ናቸው። (ሁሉንም በመናፋቃን ምዕራፍ ያይዋል)

የእስክንድርያው ፓትርያርክ ዲሜጥሮስ በሥራውና በሊቅነቱ ቀናበትና 20 ዓመት ካስተማረበት ትምህርት ቤት ምኑንም ምኑንም ለቃቅም ገዝቶ አባረረው። እሱም ቂሳርያ ሂዶ ሌላ ትምህርት ቤት መሥርቶ እንደ ገና 20

እንደ እረኛ፡ እንደ መንጋ

ዓመት እስተምሮ በዓለም ላይ ሁሉ ተጽዕኖ አሳድሮ በጻክዮስ ሰደት ጊዜ በጢሮስ እስር ቤት ተወርውሮ ተጥሎ፡ ተሰብሮ፡ ከብዙ ሰቃይ በኋላ በ254 ዓ.ም. በሰማዕትነት ዐረፈ።

የእስክንድርያው ፓትርያርክ እስክንድሮስ

ቅዱስ እስክንድሮስ (በ328 ዐረፈ) ከ313-328 የእስክንድርያ ሊቀ ላላሳት ነበረ። በዘመኑ እርዮስ ተነሥቶ ወልድ ፍጡር ነው እያለ ቢያውከው ሁለት ጊዜ በህገረ ሰብከቱ ጉባኤ አድርጎ ረቶ ዝተው። እርዮስ ግን ከሰሐተቱ አልመለሰም ስላለ በመጀመሪያው የዓለም ጉባኤ በኒቅያ በ325 ዓ.ም. 318 ኤሊስቶላሳት ባሉበት የጉባኤው ስብሰቢ በመሆን ዝቶታል። እምነቱም አብ ከመውለድ ወልድ ከመወለድ በቀር አብኖ ወልድ እኩል ኖቸው ነበር። እርዮስን ከመዝነት በኋላ መንበሩን የወረሰው ያን ጊዜ ሊቀ ጲዳቶን አትናቴዎስ ነበር። እስክንድሮስ ብዙ መልእክታት ጽፏል።

ትልቁ አትናቴዎስ (296-373)

አትናቴዎስ የግብጽ ተወላጅ፡ ትምህርቱ ግሪክ ከላቢክ የህብታም ልጅ ነው። የሃይማኖቱን ትምህርት የተግረው ላኔዎስ በመሠረታት ኦሪጂኒስ ባሰፋፋት የእስክንድርያ ንኡስ ክርስቲያን ትምህርት ቤት ነው። ከዚያ ተምሮ በ312-318 ስ6 ዓመት በአንባቢነት አገልግሏል። ከ318-328 የእስክንድሮስ ሊቀ ጲዳቶን ሁኖ ለ10 ዓመት አገልግሏል። በእየጊዜው እስክንድሮስ እርዮስን ሲያወግዝ ሲከተል ኑሮ ከእሱ በኋላ ጥናው ተከራካሪ አትናቴዎስ ነበር። በ325 ሦስቱ መቶ (ሠለስቱ ምእት) እርዮስን ለግውገዝ ሲሰበሰቡ የአትናቴዎስ ቁጥር ከእነሱ ውስጥ አልነበረም፤ ክርክሩን ግን እያሰናዳ ለእስክንድሮስ የግሪጠው እሱ ነበር።

እስክንድሮስ በ328 ሲሞት በደመቀ አልልታ ይደለም ተብሎ ተሾመ፤ በጽድቅናም 45 ዓመት ቆየ። ይሁን እንጂ በዘመኑ ጽድቅናው እንደሱ ደጋግሞ ሰደት የደረሰበት የለም። በገዢዎችና በነገሥታቱ ዘንድ ተንኮል እየሸረቡ፡ የእርዮሳውያን ላላሳት እምስት ጊዜ ከመንበሩ እያወረዱ አሰደዱት።

1. በ336 በቆስጠንጢኖስ ወደ ትሪየር ተሰዶ ለእንደ ዓመት ቆይቶ በ337 ቆስጠንጢኖስ ሲሞት ተመለሰ።

2. በ339 ደግሞ በቆንስጣቲኖስ ትእዛዝ ወደ ሮም ተሰዶ እስከ 346 ቆየና በቆንስጣስ ተጽዕኖ ተመለሰ። ሮም በነበረበት ጊዜ እስከ ዕለተ

ክርስትናን ያስፋፋ ታላቅ አበው

ዕረፍቱ የቆየ ጥሩ ገንጥነት አዘጋጅቶ ተመሰሰ።

3. ከ10 ዓመት በኋላ የምዕራቡ ንጉሠ ነገሥት የቆንስጣስ ተጽዕኖ በቆንጣቴዎስ ላይ ያለው ሲጻክም፡ አሁንም ከመንበሩ አውርዶ፡ የአሱን ወዳጅ አርዮሳዊ ሹም አስደደው። በዚህ ጊዜ በዚያው በአስክንድርያ ውስጥ እየተዘገመረ ሕዝቡን በመልእክት ያስተዳድር ነበር፤ ቀጣዩ ንጉሠ ነገሥት ዮልያኖስ በ361 ዓ.ም. አስኪንገሥ ድርሱ።

4. ዮልያኖስ ደግሞ በዓመቱ በ362 አስደደው። ግን ያስደደው ዮልያኖስ በ363 ሞተና አሁንም በድል አድራጊነት ሕዝቡ ይወደው ስለነበረ ወደ መንበሩ ተመሰሰ።

5. 365-6 አጭር ሰደት በኋላ ተመልሶ ሰቀረው ሕይወቱ አስከ 373 ዓ.ም. ሕዝቡን ሲረዳ መንጋውን ሲመራ ኑሮ በአስክንድርያ ዐርፎ ተቀብሯል። አቋሙ መጠነኛ፡ እንጎሱ በጣም ብልጎ ነበር። ብዙ መጻሕፍት ሃይማኖቱን የሚገልጡ፡ ቤተ ክርስቲያኑን የሚደገፉ፡ መናፍቃንን የሚያሳፍሩ ጽፏል።

ከ318 ዓ.ም. በፊት ገና በ20 ዓመቱ ውስጥ ሳሰ፡ በእንተ ተሰብእ በሚል (ሚሰጢረ ሥጋዊ) ርእሰ የቃስ እግዚአብሔርን ሰው ሁኖ ሰወደቀው ሰው አርአያ እግዚአብሔርነቱን መመለሱንና ግዳኑን ገልጦ አብራርቶ ጽፏል። እንደ ጳጳስነቱ ትልቁ የአርዮስ ተቀናቃኝና ጠላት ነበር። ከ339-359 የኒቅያን ሃይማኖት የሚገልጡ ተከታታይ መጻሕፍት ጻፈ። የሚያብራሩትም እግዚአብሔር ወልድ ከእግዚአብሔር አብ ሐባቱ ጋራ በመለኮት ባሕርይ እንድ ነው፤ የሰም እንድ ባሕርይ ሳይሆን ከተመሳሳይ ባሕርይ ነው የሚሉትን ሐረጎች ነበረ። በመለኮቱ ከአብ ጋራ እኩል ነው፤ ከእንድ ከዚያው ባሕርይ ነው፤ እውነተኛ አምላክ ከእውነተኛ አምላክ ነው የሚሰው ትምህርቱ በቀስጥንጥንያ በተደረገው የዓለም ጉባኤ 381 ጸድቆለታል።

ይህም በቀለዶቃውያን አበው ሥር። በምንኩስናም በኩል በበረሐ ቅዱስ እንጦንሰን ተከትሎ ሰጥቂት ቀን ሰለቆየ ብዙ ሥርዓተ መነኮሳትን ሠርቷል። ወደ ምዕራብ ቤተ ክርስቲያንም ወደ ሮም ተሰዶ በነበረበት ጊዜ ምንኩስናን ለመጀመሪያ ጊዜ ያስገባው እሱ ነው። አትናቴዎስ እርቶዶክስ ሃይማኖቱን አጣርቶ የሚያውቅ፡ ጥቡዕ ካህን፡ በመከራ ታጋሽ፡ ነገሥታትንና ጠላቶቹን የማይራራ፡ ጠንካራ መምህር ነበር።

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

ቅዱስ ባስልዮስ (329-379)

ሦስቱ ዝነኛ የቤተ ክርስቲያን አባቶች ቀጳሮቻቸው፡ ቅዱስ ትልቁ ባስልዮስ፡ ወንድሙ የኒሲስ (ኒሳ) ኅረኅርዮስ፡ ወዳጃቸው ኅርኅርዮስ ዘናዝያዚስ የአርዮስን፡ የመቅደንዮስን የአፖሊናሪዎስን ኑፋቂያት ለማጥፋት የታገሉ ምሁራን፡ ጥቡፃን፡ ርቱዓን ሃይማኖት በዓለም አብያተ ክርስቲያን በቅዱስነታቸው የታወቁ፡ ቅዱሳን አባቶች ናቸው።

ቅዱስ ባስልዮስ ወንድሙ ኅርኅርዮስ ዘኑሲስ በአኛ ቤተ ክርስቲያን ቅዳሴ አላቸው፤ ከ14 ቅዳሴያት ሁለቱ የእነሱ ናቸው፤ እነሱም ህልው እግዚእ እግዚአብሔርና ነእኩቶ ስገባሪ ሠናያት ይባላሉ። ስለዚህ ሁሉንም በተራ፡ መጀመሪያ ባስልዮስን ከዚያ ወንድሙን በመጨረሻ ወዳጁን አድርገን እናቀርባለን።

ቅዱስ ባስልዮስ በቀጳሪቶቹ ውስጥ ባለቸው ቂሳርያ በ330 ከፍጹም ደጋግ ሀብታም ቤተ ሰብእ ተወለደ። በግንኙቸውም የታደለ ቤተ ሰብእ እንደ እነሱው ያለ ለግግኘት አይቻልም ባይባልም በቀላሉ አይገኝም። አባቱ ተናጋሪና (Orator) ጠበቃ ነበረ፤ እናቱ ደግሞ በትሩፋቷ የታወቀች ዝነኛ ነበረች። የእናቱ አባት አያቱ ሰግዕት ነው። የአባቱ እናት አያቱ ግክሪና ደግሞ የጸንጠሱ ገባሬ መንክራት ወተአምራት ኅርኅርዮስ ደቀ መዝሙር ነበረች።

ለራት ወንድማማች አንድ እንት ነበሩ፤ እነሱም ባስልዮስ፡ ኅርኅርዮስ፡ ሊጥሮስ፡ ግካርዮን፡ መካሪና ይባላሉ። ባስልዮስ፡ ኅርኅርዮስ፡ ሊጥሮስ ጳጳስው ቤተ ክርስቲያንን በጥሩ አመራር ሲያገለግሉ፡ ሕዝቡን ሲያስተምሩ፤ መናፋታንን ሲያሳፍሩ ኑረዋል። ግካርዮን ደግሞ በድንገልና ቀስ፡ በትሩፋት ተጠምዶ ሲያገለግል ኑሯል። እንታቸው መካሪናም በአኔስ ውስጥ ሰፊ ገዳም ሠርታ ለዚያ ንብረቷን ሁሉ አውርሰች፡ በድንገልና በተጋድሎ ተጠምዳ ምድራዊ ሕይወቷን በቅድስና አሳልፋለች። አባታቸውም ሌቦድሮስ ይባላል።

ባስልዮስ መጀመሪያ ሥጋዊ ትምህርቱን የተማረው በትውልድ ሀገሩ በቂሳርያ፡ ቀጳሪቅያ፡ ከዚያ ቁስጥንጥያ፡ መጨረሻ አቴና ነው። በአቴና አምስት ዓመት ቆይቷል። ከዚህ ነው፤ በኋላ ከነገሠው ዮልዮስ ጋራ የተጓደነው። በፊት ከሀገር ቤት ከጊያውቀው ከኅርኅርዮስ ዘናዝያዚስ ጋራም በደንብ የተገኛኑና የዕድሜ ልክ ወዳጅ የሆኑት አሁንም ከአቴና ነው።

ክርስትናን ያስፋፋ ታላቅ አበው

በ356 ወደ ህገሩ ቀጽሎቅያ ተመልሶ ንግግር እያስተግረ ተከናውኖለት ሲኖር፤ አንድ ቀን ከአገቱ ጋራ ሲነጋገር የዚህን ዓለም ከንቱነት ተረዳና በ357 ተጠመቀ። በዚህ ጊዜ ነው ግክሪና የገዳምን ኑሮ በአኔሲ ውስጥ የመሠረተችው። በዚህ ጊዜ ባሰልዮስም አፈን መምሰል ፈለገና ሰለገዳም ሕይወት በደምብ ለግወቅ ፈለገ። ወስኖም፤ በቀጽሎቅያ ከሰባስቲ ካለው ኤዎስጣቲዎስ ደቀ መዛሙርት ሌላ ግብጽን፤ የሲርያን፤ የሚሶጶማዎያን ገዳማት ነበሩ። ሲመለስ ንብረቱን ሁሉ ለነዳያን መጽውቶ በብሕትውና ለመኖር በኢሪስ ወንዝ ገንገብ (ጋማት) በአኔሲ ግዶ በቂሳርያ አጠገብ ገብቶ በጸም፤ በጸሎት፤ በሰጊድ ተጠመደ። ወዲያውም ፍጹምነትን የሚፈልጉ ብዙ ቀናዕያን ክርስቲያኖች መጥተው ከበሱት። ምንም እሱ የመሠረታቸው ገዳማት እንደ አባ ላኩሚሶች ባይበዙም፤ በላኩሚስ ሕግ አሰባሰባቸው። የምግባርና የተጋድሎ ጥሩ ሕግ አወጣላቸው። በዚህም የምሥራቅ ገዳማት ሕግ አውጭ ተባለ። ከተግባረ እድና ከጸሎት ጋራ ትምህርት (ጥናት) ተጨመረ። መነኮሳት ሁሉ ሥሩ፤ ጸልዩ፤ ተግሩ (አጥኑ) ተባሉ።

ከዓደኛው ከኅርኅርዮስ ዘናዝያንዚስ ጋራ ከእርጌኒስ ብዙ ጥሩ ጥሩ ጽሑፎች ሰበሰቡ። በዚህ ሁኔታ ባሰልዮስ አምስት ዓመት ያህል ቆየ። ይህ ሁሉ ሲሆን ከአንባቢ (Lector) በላይ ግዕረግ አልነበረውም። ከ362-370 የነበረው አዲሱ የቂሳርያ ላላስ ኤውሴብዮስ እንዲህ ያለውን ጥቡዕና ጠንካራ ሰው ርዳታ ፈልጎ ካለበት ጠርቶ አቀሰሰው። ነገር ግን ሕዝቡ በግብሩና በትምህቱ ተግርኮ ስለወደደው ላላሱ ቀናና ጭቅጭቅ ሲነሣ ስለሆነ በዚያው ዓመት 362 ዓ.ም. ለቆሰት፣ጥሎሰት ወደ ገዳሙ ተመለሰ። ግን በ365 ዓ.ም. ገደግ በባሌንስ ጊዜ በተነሣው ክርክር የሚረዳው ከእሱ የተሻለ ሰላጣ ጠርቶ አግካሪው አደረገው፤ የሀገረ ስብከቱን አስተዳደርም ሰጠው። ባሰልዮስ በዚህ ጊዜ ሁሉ የፅመድ መነኮስ ሕይወቱን ቀጠለ። በ368 ደግሞ በቀጽሎቅያ ረገብ ተነሣና፤ ቢነሣ፤ ከፈተኛው ምጽዋት የተረፈውን ሁሉ ለቃቅሞ ለችግረተኞች መጸወተ።

በ370 ኤውሴብዮስ ሲሞት በአርዮሳውያን ትግል መካከል ተመርጦ ጸጸሰ። በዚህም እስከ 379 ቆየ።

በዚህ ባጭር የጽጽሱና ዘመኑ በላንጡስ እንዳደረገው፤ በቀጽሎቅያም ሥርዓተ ገዳማትን ሠራ፤ ካህናትን አደራጀ፤ ሥርዓተ ቅዳሴን አከናወነ። የሥነ ጥበብ፤ የእንዱስትሪ፤ የፅንሰግውታ፤ የሱባኤ ሕንጻዎችና ግቢዎች

አንድ እረኛ፣ አንድ መጋጋ

አሠርቶ ከቂሳርያ ውጭ ሌላ ቂሳርያ ፈጠረ።

ሃይማኖቱንም በክላሲካል ዘመን አጣፍጦ እያቀረበ ሰሕገሱን አብራራ፣ አስተማረ። ኢፖስታሊስ (አካል) የሞዑስዮስ፣ የሞኢስዮስ ከእንደ ባሕርይ፣ ከተመሳሳይ ባሕርይ የሚሉትን ውሳኔያትም ግልጽ ትርጉም ሰጠ። እሱም በ381 ቁስጥንጥንያ ላይ በተደረገው የዓለም ተባሌ ተቀባይነት አግኝቶ አለፈ።

ከአትናቲዎስ ቀጥሎ የአርዮስ ታላቅ መደሻ ቅዱስ ባበልዮስ ነበረ። ብሕትውናን በሦስት ሕግጋት ወስኗል፤ ምግባር፣ የረጅም ጊዜ ሕግ፣ ያጭር ጊዜ ሕግ፣ በሚል በሰፊው ተንትኗል። ሰብከት፣ በሰድስቱ ቀን የእግዚአብሔር አፈጣጠር ተነሥቶ አብራርቶ ሲያስተምረው የኖረን በጽሑፍ ሰትውልድ ትቶ አልፏል። የሰድስቱ ቀን ፍጥረት አተረጓጎሙ ከሳይንስ ጋራ ይስማማል።

ምስጢረ ሥላሴን በኤውፕራክስ ላይ በጻፈው 5 ቅጽ መጽሐፍ ተንትኖ አሰረድቷል። በዚህ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ከእብ ጋራ በማንኛቸውም ሁኔታ ዕሩያን (እኩል) መሆናቸውን ገልጦ አሰረድቷል። ሃይማኖቱን የሚገልጡ ብዙ መልእክታትና ደብዳቤዎችም ጽፏል።

ጎርጎርዮስ (የኒሱሲው) (331-395)

ወንድሙ በጣም ይጫነው ነበር፤ እሱም ጌታው፣ የጌታ ይሰው ነበር። በንግግር ትምህርቱ ዓለማዊ ስለሆነ፣ የሥጋዊ ተግባር ስለያዘ ባበልዮስ ሲያስብ፣ በንስሐ ተመልሶ ቅዱስ ባበልዮስ ወደ መሠረተው ገዳም ገባ። በ371 የቅዱስ ባበልዮስን ግብሃ ተቀብሎ የኒሳ ጳጳስ ሆነ። ነባቤ መለኮት እንጂ ጥሩ አስተዳዳሪ ስላልነበረ ብዙ ችግር አጋጠመው። ይህም በዝቶበት አርዮሳውያን ጳጳሳት ንጉሡ ባሌንን አታለው በ376 ከመንበሩ አወረዱት፤ ግን ከሁለት ዓመት በኋላ ባሌን ሲሞት በ378 ወደ መንበሩ ተመለሰ። ደረጃ በደረጃ ዝናው እየታወቀ ሄደና በ379 የሲርያን ቤተ ክርስቲያን ጳጳሳት ለማስታረቅ ተጠየቀ። በ381 በቁስጥንጥንያው ያለም ተባሌ ላይም ከመሪዎቹ አንዱ ነበር። ከዚህ በፊት ከእንጾኪያው ተባሌ ተሳትፎ የላባሰቱ ጳጳስ እንዲሆን ተመረጠ፤ የኒሳው ጎርጎርዮስ፤ ነባቤ መለኮት፣ ቱባ እባቤ፣ በዕውቀት የተራቀቀ፣ በጥንታዊውና በእዲሱ የእፍላጣን ፍልስፍና የተካነ፣ የታወቀ ዝነኛ ተናጋሪ (Orator) የብሕትውና መጽሐፈ መነኮሳት ደራሲ ነበር።

ክርስትናን ያስፋፋ አበው

የና ዋነኞቹ መንፈሳውያን መጻፎቹ የሚገልጡት የአርቶስን ተከታይ የኤውፕሪዮስን፣ የአፖሊናሪስን ኑፋቄ ከንቱነት ነው። የንኡስ ክርስቲያን ትምህርቱ ንኡስ ክርስቲያንን ለሚያስተምሩ መምህራን ታሰቦ የተዘጋጀ ሰለህነ፤ ምስጢረ ሥላሴን፣ ምስጢረ ሥጋዌን፣ ምስጢረ ጥምቀትን፣ ምስጢረ ቁርባንን፣ ምስጢረ ድኅነትን፣ እነዚህን አምስቱን አዕግደ ምስጢራት በደንብ አድርጎ ተንትኖ ያስረዳል። አብዛኛው የትርጓሜ መጽሐፍ ግን የእርጌኒስን ተጽዕኖ የተከተለ ነው።

ጎርጎርዮስ ናዝያንዚኖስ (329-389)

ይህ ጎርጎርዮስ የባሰልዮስ በሁሉም ጓደኛ ነው። በዕደሜ፣ በትምህርት፣ በፍልስፍና፣ በሀገር፣ በብሕትውና፣ በሃይማኖት በጽሑፍ አንድ ናቸው። ጎርጎርዮስ በቀጽዶቻ ያናዝያንዙ ጳጳስ እሱም ጎርጎርዮስ የሚባል ልጅ ነው። አባቱና እናቱ መንፈሳዊ ትምህርት በደምብ እንዲግርላቸው ይፈልጉ ነበር። አባቱ ወዲያው እንደ ተጠመቀ በግብረ ገብነቱ ተመርጦ የተሾመ እንጂ በጣም የተግረ አልነበረምና ልጁ እንዲግርሰት ይፈልግ ነበር።

ጎርጎርዮስ የተግረው መጀመሪያ ከዚያው ከተወለደበት መንደር በናዝያንዙ፣ ቀጥሎ በቂሳርያ፣ በቀጽዶቻ፣ እስከንድርያ፣ እቲና ነው። የሁለቱ የባሰልዮስና የእሱ ፍቅር የጠበቀው በአቲን ዮኒበርሲቲ ነው። ትምህርቱን እንደጨረሰ ንግግር፣ ጥብቅና፣ ሕግ አስተምሯል። ከዚያ ወደ ሀገሩ ተመልሶ ሽማግሌ አባቱን ለጥቂት ቀን ከረዳ በኋላ ቅዱስ ባሰልዮስ በሠራው ገዳም በኢሪስ ወንዝ አጠገብ ገብቶ ዘጋ። ጠባቹ ብሕትውናና ጽሑፍ፣ ጸሎት ስለሚፈልግ ከዓለሙ ኑሮ ይልቅ ገዳም ይወዳል። በ362 በተጽዕኖ አባቱ ጎርጎርዮስን አቀሰበው በ372 አሁንም በተጽዕኖ የሳሲና በቀጽዶቻ ውስጥ ያሰኙ አውራጃ ጳጳስ ሁኖ ተሾመ፤ እሱ ግን እንኳን ሊያስተዳድራት ሂደም አልገባኝት። አባቱ ሸመገልሁ ብሎ በሳሲቸገረው እስከ ዕለተ ሞቱ ድረስ በ374 የእሱ እቡነ ቀሲስ ሁኖ አየረዳ በናዝያንዙስ ቆየ። ከሞተ በኋላ ግን አሁንም ወደ ሰለፍኪያ፣ ኢሳውራያ ሂዶ በብሕትውና ተቀመጠ። በ379 ግን የቁስጥንጥንያ ሕዝብ ስለጋበዘው በቅዱስ ባሰልዮስ ገፋፊነት ሂዶ አናስታሲስ (ትንሣኤ) የምትባል ቤተ ክርስቲያን (መቃኛ) ሠርቶ የሠለሰቱ ምእትን ጸሎተ ሃይማኖት እየሰበከ ከአርቶስ ክሕደት ብዙ ሕዝብ ወደ እርቶዶክስ መለሰ። በዚህ ሁኔታ ሳለ ሁለተኛው የዓለም ጉባኤ በቁስጥንጥንያ በ381፤ በጢሞቴዎስ

አንድ እረኛ፣ አንድ መጋ

የአስከንድርያው ፓትርያርክ አፈ ጉባኤ ተደረገ። በጉባኤው ላይም ጎርጎርዮስ የቁስጥንጥንያ ፓትርያርክ ሁኖ ተመረጠና በመንበሩ ተቀመጠ። በኋላ ግን ምቀኞቹ ምርጫው ትክክል አይደለም እያሉ በሳጉረመረሙ፤ የእርዮስ ኑፋቄም ስለተወገደ፣ አሉም ግስተግር፣ መስበክ፣ መጽም መጸላይ አንጂ ጭቅጭቅ ስለግይወድ ወደ ናዝያንዙ ትውልድ እገሩ ተመልሶ በርስቱ ላይ ገጻም ሠርቶ በተጸምዶና በተጋድሎ ኖሮ ዐረፈ።

ጎርጎርዮስ ዘናዝያንዙ ራእዩና አቅጥሞ የግይሰብም ቢሆን የንግግርና የሰብከት ስጦታው ስጧውን ሁሉ የግሰብ ነበር። ብዙ መጸሐፍት ጽፏል፤ ከታባት አዘጋጅቷል፣ መልእክታት በብዙ ምክንያት ልኳል። ስሙን የግያሰነሠት ግን የግሰተሉት ናቸው፤

ከሁሉም በላይ መወሳት የግንባቸው በእርዮስ ላይ የተጻፉትና የተሰበኩት ምስጢረ ሥጋዌን የግንልጦት አምስቱ ከታባት፤ የኤውፍጊያንን ክሕደት ብትንትኑን ካወጣ በኋላ የእግዚእብሔር ወልድን ከአባቱ ጋራ በመለኮቱ እኩልነት (ዕሩይ) ገልጦ አስረድቷል። ከዚህም ቀጥሎ የመቅደንዮስን ክሕደት (መንፈስ ቅዱስ ከአብና ከወልድ ያንሳል) የእግረኛርዮስን ደግሞ ሥጋ እንጂ ነፍሱንና መንፈሱን ከግርያም እልነሣም የግሰውን ብትንትኑን እውጥቶ የኦርተዶክስ መልስ ሰጥቷል። በእጠቃላይ ሦስቱ ቀጽዶታውያን፤

ሦስቱ ቀጽዶታውያን በመንፈስ ቅዱስ እነሣሸነት፣ እንደ አንድ ልብ መካሪ፣ እንደ እንድ ምላስ ተናጋሪ ፀነው፣ በጽሑፍ፣ በግስተግር፣ በሰብከት በሠለስቱ ምላት የተጀመረውን ምስጢረ ሥላሴን፣ ምስጢረ ሥጋዌን፣ ምስጢረ እድገናትን፣ ምስጢረ ጥምቀትን፣ ሰብዓቱ ሀብታትን፣ ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንን፣ ሥርዓተ ቁርባንን (ቅዳሴን) ለመጭው ትውልድ በደምብ እዘጋጅተው፣ እበጅተው እልፈዋል።

Ousia= ባሕርይ, Upostasis Hypostasis እካል፤ Prosopon= Person ገጽ፤ Omoousios ካንድ ባሕርይ፣ ከዚያው ባሕርይ፣ ዘዕሩይ ምስላ አብ በመለኮቱ= Omoiousios Homoiousios ከተመሳሳይ ባሕርይ የግሉትን በግናስቲካውያን ጊዜ ተወልደው በእርዮስ ምክንያት ቅዱስ አትናቴዎስ አላምሮ የቀረጸቸውን ውሳኔያት ጠርበው አዘጋጅተው እየዋለሉ እንዳያስቸግሩ አንዳንድ ትርጉም ሰጥተው አስተምረዋል። እርዮስ በክሕደት፣ እርጌኒስ በስሕተት፣ አፖሊናርዮስ ያለ

ክርስትናን ያስፋፋ አበው

ዕውቀት ያበላሹትን የእግዚአብሔር ወልድን ከአባቱ ጋራ በመለኮቱ እኩልነት ሠበሰቱ ምእትና ቅዱስ አትናቲዎስ በወሰኑት መሠረት አደላድለው ለትውልድ አስረክበዋል። መቅደንዮስ ያፈረሰውን የመንፈስ ቅዱስ ግንደር ሥልጣንና ዕሩይነት ከአብና ከወልድ የግይለይ እኩል አንደሆነ በሰፊው አስረድተዋል።

ለምስጢረ እድገትና ዓለምም መድኀኔ ዓለም ለዓለም ሲል ተወልዶ፡ 30 ዓመት በዚህ ዓለም በአካሉ ሥጋ ኑሮ፡ 3 ዓመት ሀገር ለሀገር አየዞረ አስተምሮ፡ ተገፎ፡ ተገርፎ፡ ተሰቅሎ፡ ሙቶ ራሱን ሰበው ሲል ስለባቱ መሥዋዕት እድርጎ አቅርቦ፡ ፍጹም ካሣ ክሦ ግዳኑን ከነምክንያቱ ዘርዝረው አስረድተዋል።

የቤተ ክርስቲያንንም አስተዳደር በጽሑፍ፡ በሰብከት፡ በእርእያ ሥርዓት አሲዘዋል። ምንኩስናን (ሥርዓተ ገዳም) በተለየ ቅዱስ ባስልዮስ ከአጎቱ ከግክሪና ጋራ ሁኖ ጥሩ መልክ ስጥቶታል። በግብጽ ከባስልዮስ በፊት የገዳምን ሥርዓተ ግንበር የሠራው አባ ጳኩጂስ ነው። ወደ ምዕራብ ያሸጋገረው ግን ቅዱስ ባስልዮስ ነው። ከዚህም በላይ ቅዱስ ባስልዮስ ከጓደኛው ከነርጎርዮስ ጋራ ሁኖ ብዙውን የአሕዛብን ፍልስፍና ከክርስትና አቀራርቧል። ለምሳሌ በበድሰት ቀን እግዚአብሔር ዓለምን ፈጠረ የጂሰው የመጀመሪያው የእሪት ዘፍጥረት ምዕራፍ ከላይንስ ጋራ እንዲሰማግ ዕለቱን በዘመን ለውጦ ተርጎጧል። ስለ ጥንተ አብሶ፡ ስለ ጸጋ እግዚአብሔር፡ ስለጂሰጢራተ ቤተ ክርስቲያንም በሰፊው አያተቱ አባረድተዋል። ከጸጋ እግዚአብሔር ጋር በሥራ ፍጹም ለመሆን በተግባርም አያላዩ አስተምረዋል።

ሦስቱ ቀበዶቃውያን አበው በእርግጥ እንከን የሰሸ የእርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አባቶች ነበሩ።

የጂሳኑ አምብሮስ (340-397)

የጂሳኑ ጳጳስ ቅዱስ አምብሮስ የተወሰደው በትሪየር ከአንድ የሮማን መኮንን የጎል ሀገር ገዥ ነው። የክላሲካል ፍልስፍናና ሕግ፡ ገሪክ ተምሯል። በሮማውያን ፍርድ ቤት ልምምድ ካደረገ በኋላ በ370 ዋና ከተማ ጂሳና በሆነው ሲጎርያ ሀገር ገዢ ሁኖ ተሹሞ ባለ በ374 እርዮሳዊው ጳጳስ አውክሴንድዮስ ሞተ። በዚህ ጊዜ የጂሳን ሕዝብ በአንድ ቃል ጳጳስ እንዲወርሰው መረጠው። እሱም ብዙ ካመነታ በኋላ እርዮሳውያንን ለግባረርና እርቶዶክስን ለመመለስ ሲል፡ ጥሪውን ተቀብሎ፡

እንደ አረኛ፡ እንደ መጋጋ

ወዲያውኑ ተጠምቆ ተክና የጊላና ላላስ ተብሎ ተሾመና ወዲያው መንፈሳዊ ትምህርቱን በደምብ ተግረ፤ ቅዱሳት መጽሐፍትን በቀድሞ የግል መምህሩ ሲምፕሊኪያናስ መሪነት አጠና። እንደ ላላስነቱ የተዋጣለት ሰባኪ ነበረ። ቅዱስ አውግስጢኖስንም ወደ ክርስትና የመስበው የእምብሮስ ሰብክት ነው። አውግስጢኖስም ይወደው፡ ያከብረውም ነበር። በዕውቀቱና በሰብክቱ መሳፍንቱ፡ ነገሥታቱ ሁሉ ይወዱትም ያከብሩትም ነበር። ያከብሩት ከነበሩት ከምዕራቡ ክፍል ለመጥቀስ ያህል፡ ግራትያን፡ ግክሊመስ፡ የዳግግዊ ባሌንቲንያን እናት ንግሥት ዮሰጢና፡ ቀዳግዊ ቴዎዶስዮስ ይገኙበታል።

በትምህርቱ አርዮሳዊነትንና አረግዊነትን ጠንክሮ ተዋጋ፤ ቤተ ክርስቲያንን ከሥጋዊ አገዛዝ ነጻ አወጣ። ሥነ ምግባር ሲበላሽ ይገሥጽ፡ ይገዘት ነበር። ገዥዎችም አስተዳደር ሲያበላሹ፡ ፍርድ ሲያበላሹ፡ ፍርድ ሲያጣምሙ፡ ያለምንም ፍርሃት ያርም፡ ይገሥጽ ነበር። በጽሑፍ በኩል፤ ለንኡስ ክርስቲያን ሃይማኖትና ምስጢራት ግስተግሪያ ጽፏል፡ ይህም ዝነኛ ያደረገው ሥራ ነው። ግሪክ ግጥናቱም አንደኛ መንፈሳዊ ትምህርቱን በደምብ እንዲያውቅ፡ ሁለተኛ ብሕትውናንና ሥርዓተ መነኮሳት ወደ ኢጣልያ ለግስገባተ ረድቶታል። መልእክታቱም ታሪክ እዘሎች ናቸው። የዘመኑ ሊቃውንት ደግሞ በቅዱስ እትናቲዎስ ስም የግ ታወቀውን ጸሎተ ሃይማኖትን የደረሰው እሱ ነው ይላሉ። በምንኩስናውና በብሕትናውም ፅሁፍ ወመስተጋድል እንደ ነበረ ብዙ ምንጮች ይናገራሉ።

ቅዱስ አውግስጢኖስ (354-430)

አውራልዮስ አውግስጢኖስ በሰሜን እፍሪካ፡ ታጋስት፡ ኑጂድያ፡ በ354፡ ከአረግ አባት ከክርስቲያን እናት ተወለደ። የወላጆቹ ኑሮ መካከለኛ ነበር። ሞኒካ እናቱ አክራሪ ክርስቲያን፡ ሥነ ሥርዓት አጥባቂ፡ ተቆጣጣሪ እናት ነበረች። አባቱ ፓትሪክዮስ፡ ዛሬ በእኛ አንዳንድ ሰዎች ሲሞቱ ሲጠጣሩ በድኑን አልክፉት፡ ወአልክፍዎ ለበድን ይላል ብለው ቆርበው እንዲግሙቱ፡ በ372 ዓ.ም. ተጠምቆ ሞተ።

አውግስጢኖስ አብዛኛውን ጊዜ በእናቱ ተቆጣጣሪነት የጥንት ሥነ ጽሑፍ፡ ንግግር፡ ፍልስፍና አጠና። በወጣትነቱ አልተጠመቀም እንጂ ንኡስ ክርስቲያን በልጅነቱ ተምሯል። በንግግር የታወቀ ነበር። ግሪክ ግን በደምብ አላጠናም። መጀመሪያ የተግረው ከትውልድ ሀገሩ ከግዳውራ

ክርስቲናን ያስፋፋ አበው

ሁለተኛ ደረጃ ከካርታጅ ዩኒቨርሲቲ ነው። ከላቲን ቤተ ክርስቲያን በሊቅነቱ ከአውግስጢኖስ የደረሰ የሰም ይባላል። ሊቅስ የአስክንድርያው ኦርጌኒስም ነበረ፤ ከሐሳቡ ብዛት የተነሣ በጥቂት ነገሮች ተሳሳተ እንጂ፤ ከቅዱስ ጆርጅ ግስፋ ግን ተረጋግጧል። ከ16ኛ ዓመቱ በቀር የቀረውን ሕይወቱን በሥራ ተጠምዶ ነው ያሳስፈው። ከ372-85 የቄን ገረድ ነበረችው፤ ከአሷ አንድ ወንድ ልጅ ወልዶ ዲዮዳቱስ (ሀብተ እግዚአብሔር፤ ጸጋ እግዚአብሔር፤ ቴዎድሮስ) አለው። እሱም በ390 ሞተ። ሰም የሰሸ የቄን ገረጺንም በሕግ ተዋሽሮ አሥርኝ ሰማግባት ሲል ፈታት። ፊትቶ ሮም ሂዶ ቲቄሮስን (Cicero) አንብቦ ወደ ፍልስፍና ተሰወጠ፤ በዚህም ስሁሉም ነገር ሁለት መርሕ፤ እሳት፤ ውሃ፤ ብርሃን፤ ጨለማ፤ አምላክ፤ ቁስ አለው የግሏ በጥንት ተረት የተሰወሰ ግኒ፤ ግኒያስ የግባል የፋርስ ሰው የፈሰሰፈውን ሃይማኖት ከነፍልሰፍናው ታቅፎ ለ10 ዓመት ያህል ኖረ። በኋላ ያንጊዜ ዋና ከተማ ወደነበረችው ወደ ግሳና ሄደና በቅዱስ አምብሮስ ሰብከት ተግርኮ በ386 ዓ.ም. ተጠመቀ። ከጥምቀቱ በኋላ ወደ ትውልድ ሀገሩ አፍሪካ፤ ወደ ታጋስት ተመልሶ ገዳም መሥርቶ ማንበረ መነኮሳት ሠራ። በዚህም በመላ ሀገሪቱ ዝናው ተነሣና በ395 ዓ.ም. የሂፖ ጳጳስ ረዳት ለመሆን ጳጳሱ። ጳጳሱ ሲሞትም ግዢን ተክቶ እስከ ዕለተ ሞቱ የሂፖ ጳጳስ ሁኖ ኖረ። በአጽሰናውም ከዚህ በላይ እንደ ተገለጠው፤ ነባሪ መለኮትና የቤተ ክርስቲያን ሰው መሆኑን በትምህርቱ፤ በሰብከቱ፤ በግብሩ አስመስክሯል። ብዙ መጻሕፍት ጽፏል፤ በእነሱም ካቶሊኮችም ሆነ ወንጌላውያን (ፕሮቴስታንት) ያመሰግኑታል። ሰሙን ካስጠሩት መጻሕፍት ውስጥ ሁለቱ ሳይጠቀሱ አይታሰቡም፤

1. Confessione, ኑዛዜ (ተአምኖ) ራሱ በራሱ የጻፈው የሕይወት ታሪክ ሲሆን፤ ማንኛቸውም ሰው ገጠአቱን ስጌታ ተናዝዞ፤ በመናዘዝ እንዴት እንደሚያስተሰርዶ ያስተምራል።

2. De Civitate Dei (ሰለ እግዚአብሔር ከተማ) ሙሉ የክርስትና ረጅም ተዋሥላ ነው። ሐዲሱ ሃይማኖት ክርስትና ነው የሮምን መንግሥት ለመውደቅ ምክንያት የሆነው የግሪኩን ወሬ ከንቱ መሆኑን በመረጃ አስወግዷል። በብዙ መናፍቃን ሳይም ጽኑ ተዋሥላ እያቀረበ መልስ እሳጥቷል። የእነዚህ የሁለቱ መጻሕፍት በዓለም አሉ ከግባሉት ታላላቅ መጻሕፍት ነው ቁጥራቸው።

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

የሮም ግዛት የነበረችውን ካርታጅን ባንዳልሰ በወረሯት ጊዜ ብዙ ገዳማት መሥርቶ፡ መጻሕፍት ጽፎ፡ ክርስትናን አጠናክሮ በ430 በህገሩ ውስጥ ዐርቷል። ከዚህ የቀረውን የዚህን ትልቅ ሰው ታሪክ ለግወቅ የተጠቀሱትን መጻሕፍት ማንበብ ያሻል።

ጀርም Jerom (345-419)

አውሳዮስ ኢኢሮኒሞስ ጀርም የቅዱሳን መጻሕፍት ሊቅና ተርጓሚ በሰሜን ምሥራቅ ኢጣልያ እስቲሪዶን ከክርስቲያን ቤተ ሰብእ ተወለደ። ጀርም የተግረውና የተጠመቀው ሮም ነው፤ ከዚያ በኋላ በአኩላ ብሕትወናና የምንኩስናን ሕይወት ከመጀመሩ በፊት ወደ ጎል ሂዶ ነበር። ከዚያ ወደ ፍልስጥኤም ጉዞውን አመራ፤ ግን በመንገድ እንጾኪያ ዐርፎ የአፖሊናሮዮስን ሰብከት ሰዎቹ በሲርያ በረሃ ለአምስት ዓመት ያህል በብሕትወና ገብቶ ከጸሎቱና ከተጋድሎ ተጠምዶው ሌላ ዕብራይስጥ አጠና። ከዚያ ሲመለስ የእንጾኪያው ጳጳስ ጳውሊኖስ አቀሰበው፡ ከዚያ ቆስጥንጥንያ ሂዶ ከ382-385 ያለውን ጊዜውን አሳልፎ ወደ ሮም ተመለሰና የፖፕ ዳግስስ ጸሐፊ ሁኖ አየሠራ ምንኩስናንና ብሕትወናን በሚገባ ሰበከ።

ከዳግስስ ሞት በኋላ፡ እንጾኪያን፡ ግብጽን ጎብኝቶ፡ በመጨረሻ ቤተልሔም ገብቶ የገዳሙ አስቃ ሁኖ፡ መላ ሕይወቱን ለጥናት ሰጠ። በዚህም 34 ዓመት ተቀመጠ። በብላጊዮስና በአርዮስ ላይ ብዙ መጻሕፍት ጽፏል። ጀርም የሚነሣው ከሊቅነቱ ይልቅ ከቱባዎቹ ቋንቋዎቹ ዕብራይስጥና ግሪክ ወደ ላቲን ቅዱሳን መጻሕፍትን በመተርጎሙ ነው። እሱም ቡልጋቲ ወይም ቡልጋታ ይባላል። እስከ ቅርብ ጊዜ ድርሰ ሰብከ መቶ ዓመታት ለምዕራብ ቤተ ክርስቲያን ሕጋዊው ትርጉም ሁኖ ኑሯል። የትሬንቲ ጉባኤም የምዕራብ ቤተ ክርስቲያን የሚነበበው የቅዱሳን መጻሕፍት ትርጉም ቡልጋታ እንዲሆን ወሰኗል። በሊቅነቱ ከአውግስጢኖስና ከኦሮጌኒስ ይወዳደራል። ከቋንቋ ወደ ቋንቋ ከመተርጎም ሌላ ከቅዱሳን መጻሕፍት ብዙዎችን በአንድምታ አትቷል። የታላላቅ ሰዎችን ታሪክና ገድል ከግሪክ ወደ ላቲን ተርጉሟል። ከዚህም በላይ ዕረፍት የለሽ ጠባዕዩ (ባሕርይ) በአርዮስ፡ በብላጊያኖስ፡ በኦሮጌኒስ እንዲጽፍ ገፋፍቶት ጥሩ ጥሩ የተዋሥኦ መጻሕፍት ጽፏል።

ክርበትናን ያበፋቱ ታላቅ አበው

ዮሐንስ አፈወርቅ (344-407)

በሰብከትና በንግግር ዝነኛው ዮሐንስ አፈወርቅ፡ ትልቁ የአንጸኪያ ትምህርት ቤት ዶክተር በአንጸኪያ በ344 ገደማ ተወለደ። አባቱ ሱኩንዱሳ የሮም ንጉሠ ነገሥት የምሥራቁ ክፍል ገዥ ነበረ። ግን ሳያሳድገው ዮሐንስ እንደ ተወለደ ሞተ። እናቱ አንቱሳ በ20 ዓመቷ መበለት ሁና ልጅዋን በደምብ ተቆጣጥራ ለግሳደግ በትል ዳግመኛ ባታገባ ቀረች። በዚህም ከሞኒካ የተሻለች ዕድለኛ ናት፤ ስለምን ቢሉ ልጅዋን ዮሐንስን እንደ አውገስጢኖስ ያለ የጎርምበና ፈተና አልነካውምና።

ዮሐንስ የክላሲክን ሥልጣኔ በሞላ፡ ንግግር፡ ፍልስፍና ከታወቁት የአሕዛብ መምህራን ሲባኑበና እንድራጋቲዮስ ተምሯል። ሕገም በተጨማሪ ሳይግር አልቀረም።

ይህ ሁሉ ሲሆን እንደ ዘመኑ ልግድ አልተጠመቀም ነበርና የአንጸኪያ ጳጳስ ሚልጦስ በ370 አጥምቆ አንባቢነት ሾመው፤ ሰጠው። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ በብሕትውና፡ በቀናና፡ በጾም፡ በጸሎት ተጠመደ። ግን መበለት እናቱን መርዳት ሰላለበት አስከ ጊዜ ዕረፍቷ 373 ዓ.ም. አብሯት ሲጠራት ሲረዳት ቆየ። አፂ በሞተች በዓመቱ በአንጸኪያ አጠገብ ካሰው ተራራ ገዳም ገብቶ አራት ዓመት ቆየና እንደገና በብሕትውና ካንድ በአት ገብቶ ዘግቶ 3 ዓመት አሳለፈ። በዚህ ጊዜ ጥብቅ የመቁነን ኑሮው ጤንነቱን አዳከመበት።

በ380 ገደማ ወደ አንጸኪያ እንዲመለስ ከአግዚአብሔር በራእይ ታዘዘና በሚልጦስ ፖትራያርኩ ግቢ እንድ ዓመት አንዳገለገለ ሚልጦስ ዲቁና ሾመው፤ በዚህ ግዕረጉም አምበት ዓመት አገለገለ። ይህ ሁሉ ሲሆን የተጋድሎ ልምዱን አሳቋረጠም።

በዚህ ጊዜ ብዙ መጻሕፍት ጻፈ፤ ይልቁንም ለቅበና መርሕ የሚሆን፡ በመንፈሳዊ ቅናት፡ በንግግር በችሮታ ራሱን ፍጹም አድርጎ አዘጋጀ፤ አካባቢው ፀወቀው፤ የዚያን ጊዜው ፖትራያርክ የሚልጦስ ወራሽ ፍላብያናስም ጠርቶ አቅሰሶ የካቲድራሉ ሰባኪ በ40 ዓመቱ በ386 አደረገው። በሚቀጥሉት 12 ዓመታት በአንጸኪያና በአካባቢዋ አድባራት ዓመት በዓል በሆነ ቁጥር እየዞረ የሚሰብክ እሱ ነበር፤ ቅዱሳት መጻሕፍትን በደንብ ስለሚያውቅ፡ የንግግር ችሎታ፡ የሰብከት ስጦታ ስለነበረው ሕዝቡ ሰምቶ አይጠግበውም ነበር። በዓቢይ ጾም ዘወትር፡ በቀረው ግን በበዓል ይሰብክ ነበር። የሚሰብከውም ጽርና በቃል አጥንቶ

አንድ አረኛ፡ አንድ መንጋ

በሰህን ለትውልድ ተርፏል። ለንኡስ ክርስቲያን ያደረጋቸው ንግግሮችም በግስተግሪያነት ለትውልድ ተላልፈዋል።

በ387 ንጉሠ ነገሥቱ ግብር በመጨመሩ የከተግው ሕዝብ ተናደደና ሐውልቱን አቃጠለበት፤ በዚህም ተናዶ ከተግውን አቃጥላለሁ ብሎ ቢነሣ ፓትርያርኩ ፍላገያናስ አግለደ፤ የሐንበም ሰበከና ከተግዋን ከጥፋት አዳኗት። የሐንበም በሕዝቡ ዘንድ መደነቅንና መወደድን አተረፈ።

በዚህ ዝናውም ሳይፈቅድ ተገዶ የቁስጥንጥንያ ፓትርያርክ ሁኖ በ398 ተሾመ። በዚህ ጊዜ የቁስጥንጥንያ ነገሥታት እንደኛ የነገሥታቱ ዘመንና እንደ ለሁኑም የብሪቲሽ ዘውድ የቤተ ክርስቲያን የበላይ ጠባቂና አስተዳዳሪዎች ነበሩ፤ የሐንበ አፈ ወርቅ ደዋ የቤተ ክርስቲያንን ነጻነት የሚፈልገና የሚጠብቅ፡ መኳንንት፡ መባፍንት፡ ነገሥታት፡ አስተዳደር ሲያጓድሱ፡ ፍትሕ ሲያጣምሙ፡ በሥልጣን ሲባልጉ የሚገሥጽ ነበረና፤ በዚህ ግብሩ ከሥጋዊ ባለሥልጣናት ጋራ ተጣልቶ ሳለ የእስክንድርያው ቴዎፍሎስ በሀገሩ ያሉትን ጣዖታትን በግጥፋቱ የበላይነት ተሰግውና ቁስጥንጥንያንም በእሱ ቱኪ ለግስተዳደር ፈልጎ፡ የሐንበ በሰብከቱ ያስቀናቸውን መኳንንትና 26 ጳጳሳት ሰብስቦ፡ በ403 በእላክ አዳራሽ፡ ከልቄዶን አጠገብ ጉባኤ አድርጎ ገዝቶ አስወረደው። በንጉሡና በግሃጹው ባናደዳት አውደክበያ ትእዛዝ መጀመሪያ ወደ እንጾኪያ አጠገብ ተሰደደ፤ ከዚያ ደግሞ ቶሎ እንደግይዋት ሲታወቅ ጊዜ ወደ ፖንጦስ በመንገድ ሲሄድ እንዲዋት ተዘየደና በመንገድና በረጋብ 407 ዓ.ም. ሞተ።

ጠባዩ የሰብከት እንጂ የበርብትና ሰው አልነበረም፤ ለመርሑ እንጂ ለመተዳደር የሚያገበድድ ሰው አልነበረም። በጽሑፍ ብዛት ከእርጌኒስ በቀር የሚበልጠው የለም። የጽሑፍ ውጤቱ የግም ብዙ ነው።

የእስክንድርያው ቅዱስ ቄርሎስ (380-444)

ቅዱስ ቄርሎስ የእስክንድርያው በእስክንድርያ ከክርስቲያን ቤተ ሰብእ በ380 ተወለደ። እግዚአብሔርን ለግንገልገል ልክ እንደ ነቢዩ ኤርምያስ ከግሕፀን ተመርጦ፡ በልጅነቱ ወደ ገዳም ገብቶ ቃለ እግዚአብሔርን ተግረ። በሊቅነቱ በእስክንድርያ ከነበሩት ታላላቅ ሲታወጉት አንዱ ነው። በቤተ ክርስቲያን በርብትናም በኩል ከአጎቱ ከፓትርያርክ ተዎፍሎስ አያንበም።

ክርስትናን ያስፋፋ ታላቅ አበው

በ403 በአጎቱ መሪነት ከአእክ ጉባኤ ላይ በተመልካችነት ተካፍሎ ነበር፤ ስለዚህ በስርብትናው በሰሏል።

በ412 አጎቱን ቲዎፍሎስን ወርሶ የአስከንድርያ ፓትርያርክ ሆነ። ከዚህ በኋላ ከዘፋ በመጣው የመናፍቃን፣ የአሕዛብ፣ የካሓድያን ጥላቻ በአዲሱ የአፍላጦን ትምህርት፣ በአርዮሳውያን፣ በናባትያን፣ በአይሁድ፣ በኦርጌኒሳውያን፣ በንስጥሮሳውያን፣ በአሕዛብ፣ በአረግውያን ላይ ብዙ የተዋሥኦ መጻሕፍት ጻፈ። አሱም አንዳጎቱ የቁስጥንጥንያ አለቃ ለመሆን ወንተረጅ (ምኞት) ነበረውና የቁስጥንጥንያን ሁኔታ በጥብቅ ሲከታተል ሳለ የቁስጥንጥንያው ፓትርያርክ ንስጥሮስ በአቡነ ቀሊሱ ቀስቃሽነት፣ ክርስቶስ ሊለያዩ የሚችሉ ሁለት ባሕርያትና ሁለት አካላት አሉት፣ ግርያምም፣ ሰው አምላኩን ለመውለድ ስለማይችል፣ ወላዲተ ሰብኦ እንጂ ወላዲተ አምላክ አይደለችም አለና ተነሣ። በዚህ ጊዜ ሲሻኝ ጢስ ወጋኝ፣ በቁስጥንጥንያ ላይ ያለው ትውፊታዊ ቅናትና በአንጾኪያ ላይ ያለው የትምህርተ ክርስቶስ ፍርሃት ገፋፍቶት፣ የሮሙን ጳጳስ ቸስታይ አንደኛንና በአስከንድርያ በተደረገው ጉባኤ የገዛ ጳጳሱን ድጋፍ ተመርኩዞ ለንስጥሮስ ይህን ዐይተህ እስከ 12 ቀን ንስሐ ገብተህ መልሱን ላክልን ብሎ 12 ግዛት ላክላት። ትምህርቱም ከሁለት አካል አንድ አካል፣ ከሁለት ባሕሪያት አንድ መስትስ፣ ወይም ውሑድ ባሕርይ (God-Man, Theanthropos) ግርያምም ወላዲተ አምላክ እንጂ ወላዲተ ሰብኦ አይደለችም ነበር።

አሱም ላይመልሰ በለቀረ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋራ ተግክሮ በኤፌሶን በ431 ጉባኤ አደረገና ንስጥሮስን አውርዶ ሌላ ጳጳስ የአሱ ቱኪ አሾመ። ከዚህ በኋላ ከላይ በተጠቀሱት መናፍቃን ላይ ሲጽፍ እስከ 444 ኑሮ በሰላም ዐረፈ።

Fysisን ግን በሁለት ትርጉም አካልና ባሕርይ (Personና nature) ብሎ ሲሠራበት ነው የኖረ። የሚያስተምረውም

1. በ325 በኤፌሶን ጉባኤ በአርዮስ ላይ በ318 ጳጳሳት የተወሰነውን ወልድ ከአባቱ ከአብ ጋራ እኩል ነው የሚለውን፣

2. በሁለተኛው የዓለም ጉባኤ በቁስጥንጥንያ መንፈስ ቅዱስ ሕጽድ ነው በማለት በቁስጥንጥንያው ፓትርያርክ በመቅደንዮስ ላይ፣ መንፈስ ቅዱስ ከሦስቱ ሥላሴ አንድ ሲሆን በአምላክነትም ከአብና ከወልድ እኩል (ዕሩይ) ነው የሚለውን፤

አንድ እረኛ፡ አንድ መንጋ

3. በኢሬሶን ጉባኤ በ431 በንስጥሮስ ላይ የተወሰነውን ነበር። ትምህርቱም በተከታዮቹ 451 በኬልደዶን፣ በ680 በቁስጥንጥንያ በተደረጉት የዓለም ጉባኤያት ከሞተ በኋላ ተቀባይነት አግኝቶ አልፏል።

በዚህ ምዕራፍ የሚነበቡ መጻሕፍት፡

1. ሉሌ መልአኩ፡ የቤተ ክርስቲያን ታሪክ፡ ትንሣኤ ግተሚያ ድርጅት፡ አዲስ አበባ፡ 1986 ዓ.ም.

2. መጽሐፈ ቅዱስ፡ ትንሣኤ ግተሚያ ድርጅት፡ አዲስ አበባ፡ 1988 ዓ.ም.

3. Cayre, F.A.A., Manual of Patrology, Tr.H. Howit, A.A., First Volume, Society of John the Evangelist, Paris, Tournai, Roma, 1936.

4. Meyer, Carls, The Church from Pentecost to the present, Moody Press, Chicago 1973.

5. The new International Dictionary of the Church, Douglas, J.D 1974.

6. The Oxford Dictionary of the Christian Church, Cross, F.L. 1957.

7. Renwick, A.M., The Story of the Church, Inter-Varsity Press, London, 1971.

8. Stephanidou, Basiliou, Church History, from the Beginning to the Present, (in Greek), Astir, Athene, 1947.